

Gènova

Guia de Recursos Bibliogràfics

Biblioteca de Gènova
maig 2020

Sumari

Introducció

I. GUIA BIBLIOGRÀFICA

II. FOTOGRAFIES

III. REPRODUCCIÓ DOCUMENTAL

1. Article de Bartomeu Pastor sobre la fundació de Gènova

2. Text i dibuixos que l'Arxiduc va dedicar a Gènova

3. Dos texts de 1917 d'Antoni Mulet

4. Manifiesto del Ultra i poema de Jacobo Sureda, publicat a *Baleares*

5. Fotografies de la família de Josep Casanovas Duran

6. Vuit articles de *Nuestra Palabra* de 1931 i 1936

NOTA

Clicant sobre el punt violeta es va a l'apartat assenyalat.
Clicant sobre el punt blau de cada pàgina, es retorna al sumari.

* * *

Volem donar les gràcies a Pau J. Domínguez, per la seva ajuda.

Introducció

Aquesta guia de recursos bibliogràfics pretén organitzar els diferents documents relacionats amb Gènova, per tal d'oferir una visió de conjunt sobre un poble de Palma. No cal dir que la intenció no és altra que facilitar el coneixement i, si s'escau, la investigació d'un territori i d'una gent, la qual ja té uns segles d'història.

Hem dividit la guia en tres apartats ben diferenciats, els quals ens obren un munt de possibilitats per tal d'ampliar el nostre coneixement i posar en el mapa el poble de Gènova, tant des del punt de vista històric com sociològic, artístic i geogràfic.

El **primer** apartat és la relació de material bibliogràfic, tant de llibres com d'articles, que es poden consultar a les biblioteques o directament en línia. No cal dir que aquest recull segurament no és complet i, per tant, podria estar sotmès a futures ampliacions.

El **segon** apartat és senzillament un recull de fotografies relacionades amb Gènova i són, també, només una petita mostra per tal que algú es vegi esperonat a recopilar de manera sistemàtica aquest tipus de material que, ben organitzat, pot donar molta informació sobre un territori i la seva gent.

El **tercer** apartat és la reproducció de diversos materials, o documents, que no tots són estrictament inèdits, però que es troben dispersos i no sempre són fàcils de trobar i consultar.

Vists així, com estan en aquesta guia, un darrere l'altre, ens mostren una Gènova molt diversa, com, de fet, ho és el món.

El primer és un article de l'historiador **Bartomeu Pastor**, publicat el 2008; tracta sobre el que podríem anomenar «certificat de naixement» de Gènova i representa una bona base per a aprofundir en l'estudi d'aquest naixement i, també, per a continuar l'estudi fins a èpoques més contemporànies.

El 1867 comparegué per primera vegada per Mallorca l'Arxiduc d'Àustria Lluís Salvador, conegut popularment com **s'Arxiduc**, i entre 1869 i 1884 va publicar la seva obra magna, *Die Balearen in Wort und Bild geschildert (Les Balears descrites per la paraula i la imatge)*, segurament la primera obra que tracta d'estudiar les nostres illes d'una manera global. Lluís Salvador va trescar per totes les illes i per tots els racons de cada una d'elles i en feia, com diu el títol, una descripció minuciosa, i a més dibuixava moltes de les coses i paisatges que veia. El conjunt de la seva obra, per tant, té, com totes, un punt de vista molt personal, però al mateix temps molt sistemàtic. Bé, idò, com no podia ser d'una altra manera, també va descriure Gènova i els seus entorns; és a dir, gairebé la Gènova que estudiava Bartomeu Pastor al seu article. La seva reproducció en aquesta guia té, per tant, aquest sentit: mostrar com va veure Gènova un estranger tan il·lustrat com ho era s'Arxiduc.

Antoni Mulet és, sens dubte, un personatge molt important per a Gènova, bàsicament per dues coses: per la fundació de la Casa Museu Mulet, que durant molts anys es va poder visitar a Gènova, i també per la publicació el 1921 del seu llibre *Gènova: Impresiones*. Aquest llibre qualche dia s'haurà de reeditar, però en aquesta guia n'avançam els dos primers capítols. De fet, el llibre és una recopilació d'articles publicats al diari de Palma *La Almudaina* i, a falta de confirmació, podem dir que aquests dos que reproduïm en aquesta Guia són els primers, en aquest cas publicats a la revista il·lustrada *Baleares*, una revista que, com comprovareu, també publicà diverses fotografies de Gènova, algunes del mateix Mulet. La visió de Mulet és conservadora, es nota que està encantat per Gènova i els seus paisatges i els descriu, a vegades, d'una manera apassionada i, al mateix temps, continguda: «Gènova es un amable rincón poético poco conocido, poco divulgado, quizás porque los que conocen sus encantos recelan que la publicidad los mengüe». Malgrat tot, el seu llibre va ser indubtablement una gran publicitat per a aquestes contrades.

El «Manifiesto del Ultra» no és inèdit, evidentment. El fet que un dels signants fos l'escriptor argentí Jorge Luis Borges, un dels grans de la literatura mundial, ha fet que aquest manifest sigui conegut arreu. Però no sempre s'esmenta que, si més no, dos dels seus signants tenen una gran relació amb Gènova. L'actor **Fortunio Bonanova** [Josep Lluís Moll], un dels signants, té un carrer amb el seu nom a Gènova, molt prop de la Biblioteca, i l'altre, **Jacobo Sureda**, fill del mecenes Joan Sureda Bimet, hi va viure molts anys i la seva casa va ser un centre de moltes activitats culturals; la seva filla, Pilar Sureda, encara hi viu.

La casualitat i l'amistat ha fet possible incloure algunes fotografies de la família de **José Casasnovas Duran** que, més enllà de l'interès estrictament personal, ens mostren algunes facetes de Gènova al llarg d'uns anys ja llunyans. Curiosament,

un dels veïnats d'aquesta família que residia al carrer de la Bonanova era Francesc Alcover, president de la Companyia de Tramvies Elèctrics Interurbans de Palma i, encara avui, una de les maneres d'arribar a Gènova és pel camí del Tramvia, el qual, precisament, passava per davant d'on, des de fa alguns anys, hi ha la Biblioteca de Gènova.

Acabam la reproducció documental amb vuit articles que va aparèixer a la revista *Nuestra Palabra*, una publicació que, amb alts i baixos, es va editar entre 1931 i 1939, els darrers anys des de Menorca amb el títol traduït a *Nostra Paraula*. Com ja hem dit, la idea és que serveixin d'exemple del material que es pot trobar trescant per les hemeroteques, la qual cosa és, sens dubte, una tasca pendent si es vol estudiar i conèixer en profunditat l'evolució de Gènova; aquesta, per altra banda, va paral·lela a la de Palma i a la de Mallorca en general. Però segur que les cròniques dels col·laboradors, tant de *Nuestra Palabra* com d'*El Obrero Balear* o *Foch y Fum*, ens poden ajudar a completar el quadre social i humà que va encetar Antoni Mulet amb les que aquest va publicar en el seu moment (1917-1921).

I voldríem acabar amb una petita nota més personal. Aquesta Guia s'ha fet en unes circumstàncies estranyes, que ara no cal explicar, però sí cal dir que s'ha fet lluny de Gènova. Precisament la distància i el coneixement que es pot rebre de tot aquest material que es pot consultar a través d'ella donen una perspectiva nova que cal valorar i estimar.

maig 2020

Guia bibliogràfica de Gènova

AGUILERA, Joan (2008). «Pedro Garrido: el hombre de la carretera». A: *Gènere de Gènova*, 22, p. 6-7.

[CABIB](#)

Semblança biogràfica d'un dels primers immigrants arribats a Gènova, i encarregat de les obres, entre altres coses, de la carretera que puja de Gènova a na Burguesa.

AGUILÓ, Catalina; MENDIOLA, J. A. (1997). *Fortunio Bonanova: un home de llegenda*. Binissalem: Di7 Grup d'Edició.

[CABIB](#)

Biografia il·lustrada de l'actor Fortunio Bonanova [Josep Lluís Moll], que va signar el Manifesto del Ultra amb Borges i Jacobo Sureda i que té un carrer a Gènova.

ALTA MAR (2012). «Rubén Darío en Mallorca: Juan Sureda». A: *Balearweb*.

[ENLLAÇ DIRECTE](#)

Article que parla de Rubén Darío i la seva relació amb Mallorca, on surten alguns personatges molt relacionats amb Gènova, entre els quals la família Sureda.

ARXIU MUNICIPAL DE PALMA (2002). *Jacobo Sureda: poeta i pintor (1901-1935)*. Palma: Ajuntament de Palma.
[CABIB](#)

Publicació de l'Ajuntament de Palma al voltant de la biografia i obra de Jacobo Sureda, instal·lat a Gènova, on encara es conserva la seva casa.

BALEARES: revista semanal ilustrada de información, literatura, arte (1917-1923) [dir. Enrique Vives Verger]. Palma: Empresa de Publicidad.

[ENLLAÇ DIRECTE](#)

Aquesta revista il·lustrada té algunes referències importants sobre Gènova. Entre altres coses, hi són publicats els primers articles d'Antoni Mulet, que seran la base per al seu llibre *Gènova. Impresiones*. També es poden veure algunes fotografies del mateix Mulet i d'altres amb els paisatges de Gènova.

BALTASAR, Basilio (1985). «Jacobo Sureda, el amigo ultraísta de Borges». A: *El País* (18 febrer).

[ENLLAÇ DIRECTE](#)

Article sobre la relació d'amistat entre Jacobo Sureda i Jorge Luis Borges que possibilità la redacció amb altres persones, del Manifiesto del Ultra.

BOSCH, Carme; CUADRADO, Perfecto-E. (1987). «Juan Sureda Bimet: una cultura centrífuga». A: *Calígrama*, vol. 2, p. 247-255.

[ENLLAÇ DIRECTE](#)

Article al voltant de la família Sureda, en aquest cas al voltant de Joan Sureda Bimet, mecenes de les lletres i les arts, personatge singular, casat amb la pintora Pilar Montaner i pare de Jacobo Sureda.

BOSCH, Carme (1991). «La trajectòria política d'un intel·lectual mallorquí: Joan Sureda i Bimet». A: *Randa*, 28, p. 69-95.

[CABIB](#)

En aquest cas, la mateixa autora de l'article anterior ens parla de la trajectòria política de Joan Sureda i Bimet i del seu filofeixisme durant la Guerra Civil.

BUJOSA, Francesc (2001). «Jacobó Sureda Muntaner: lo que pudo haber sido». A: *Ultima Hora* (16 novembre).

[ENLLAÇ DIRECTE](#)

Article sobre la vessant pictòrica de l'artista amb la crònica d'una exposició celebrada a la Fundació Barceló el 2001.

CALA MAYOR, San Agustín, Génova: mapa (1989). Palma: Mallorca Tourist Info.

[BN](#)

Mapa de la zona de Génova que es pot consultar a la Biblioteca Nacional.

CUEVAS DE GÉNOVA (Mallorca) (1958).

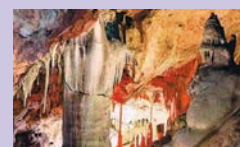
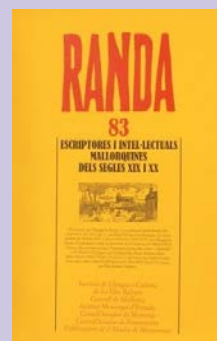
[BN](#)

Informació turística de les Coves de Génova, poc abans d'iniciar-se el boom del turisme de masses a Mallorca.

DDAA (2006). *Dades per a un diagnòstic dels barris de Palma* [Observatori per la vulnerabilitat dels barris de Palma; Consorci Riba]. Palma: Ajuntament, Consorci RIBA.

[CABIB](#)

Aplec d'informacions sobre els diferents barris de Palma, que inclou diverses referències de Génova des de distints punts de vista.

DDAA (2018). *Pregons a la Mare de Déu de la Bonanova XI* (2013-2017). Palma: Olañeta.

[CABIB](#)

Un dels diversos volums que recullen els pregons amb motiu de les festes de la Verge de la Bonanova.

DÍAZ, M. (2016). «Con el derribo de Can Mulet d'Abaix, “el espíritu de Falla se ha ido de Mallorca”». A: *Última Hora* (15 juny).

[ENLLAÇ DIRECTE](#)

Una crònica sobre l'enderrocament de la casa de Gènova on va viure Manuel de Falla, propietat en el seu moment d'Antoni Mulet.

DÍAZ, M. (2017) «La “abuela” de la actual Simfònica “entusiasmó” a la sociedad de la época». A: *Última Hora* (11 març).

[ENLLAÇ DIRECTE](#)

El genovès Diego Moreno va ser dels primers músics de l'Orquestra Simfònica sota la direcció del músic Eakty Ahn.

DURÁN, Lourdes (2016). «Pilar Sureda Sackett: “Si mi padre, Jacobo Sureda, hubiera vivido en el 36 lo habrían matado por rojo”». A: *Diario de Mallorca* (29 octubre).

[ENLLAÇ DIRECTE](#)

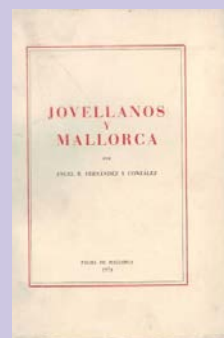
Entrevista a Pilar Sureda sobre el seu pare, Jacobo Sureda, resident a Gènova, poeta i pintor, mort encara molt jove el 1935.

FERNÁNDEZ Y GONZÁLEZ, Ángel Raimundo (1974). *Jovellanos y Mallorca*. Palma: Biblioteca Bartolomé March.

[CABIB](#)

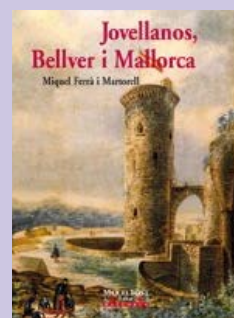
Un estudi en profunditat sobre l'estada confinada de Jovellanos, amb una extensa bibliografia.

FERRÀ I MARTORELL, Miquel (2007). *Jovellanos, Bellver i Mallorca*. Palma: Miquel Font Editor.

[CABIB](#)

En el dos-centè aniversari de la partida de Jovellanos per la qual fou sotmès a presidi en diversos indrets de Mallorca, principalment el castell de Bellver, Miquel Ferrà ha volgut dedicar-li el present volum en memòria de les relacions amb Mallorca del genial il·lustrat asturià. Estructurat en quatre grans seccions «L'home de Bellver», «Els altres homes de Bellver», «Alguns personatges del món jovellanista» i «El viatge interior», el llibre de Ferrà va més enllà dels testimonis que més o menys dispersos, ja existien de la relació de Jovellanos amb Mallorca. Per a aquesta ocasió, l'autor analitza la Mallorca que d'alguna manera influí en Jovellanos, així com la transcendència de la seva estada a l'Illa.

GARCÍA, Carlos (2016). «Semblanza de Jacobo Sureda (1901-1935), con un texto de Sureda sobre Borges (1925)». A: *Academia.edu*. (febrer).

[ENLLAÇ DIRECTE](#)

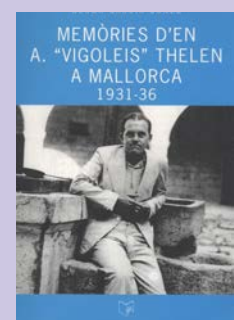
Un altre dels articles que s'han anat publicant sobre Jacobo Sureda i la seva amistat amb J. L. Borges, amb el rerefons de la casa de Gènova.

GARCÍA BONET, Germà (2010). *Memòries d'en A. «Vigoleis» Thelen a Mallorca 1931-36*. Palma: Cort.

[CABIB](#)

L'autor d'aquest llibre coneix en profunditat la persona i l'obra d'Albert «Vigoleis» Thelen, el qual va residir a Gènova una temporada durant el temps de la República.

GARRIDO, Carlos (2009). «Cuando Palma tenía tranvías».
A: *Diario de Mallorca* (12 abril).

[ENLLAÇ DIRECTE](#)

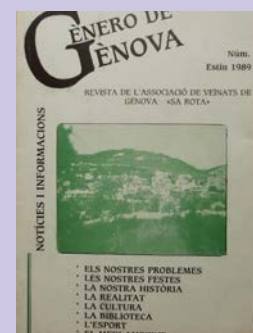
Entre 1916 i 1959 els tramvies formaren part del paisatge urbà de Palma i enllaçaven el centre de la ciutat amb molts de nuclis de població, entre els quals el de Gènova.

GÈNERO DE GÈNOVA (1989-2020). Palma: Associació de Veïnats de Gènova Sa Rota.

[CABIB](#)

Revista de l'Associació de Veïnats de Gènova que, des del 1989, publica un número anual on es poden trobar moltes referències sobre les qüestions històriques i socials de Gènova.

GONZÁLEZ, Maria Àngels (1992). «L'amo de Son Berga: Rafel Llabrés». A: *Gènere de Gènova*, 5 (primavera), p. 12.

[CABIB](#)

Entrevista amb tot un personatge de Gènova que, al llarg de molts anys, va ser l'amo de la possessió genovesa de Son Berga.

GONZÁLEZ, Maria Àngels (1992). «Recordant les Coves de Gènova». A: *Gènere de Gènova*, 5 (primavera), p. 13.

[CABIB](#)

Les Coves de Gènova són un dels símbols d'aquest poble. Entre 1932 i 1936, Natacha Rambova les va llogar i les va preparar per ser visitades. El 1945 ja tengueren una il·luminació i, de manera intermitent, han rebut multitud de visitants.

GONZÀLEZ, Maria Àngels (2017). «Jaume Massot Palmer “Garrit”». A: *Gènere de Gènova*, 31, p. 6.

CABIB

Entrevista a Jaume Massot, un dels membres del grup musical Los Massot, que col·laborà amb altres grups i durant uns anys es dedicà professionalment a la música.

GONZÀLEZ, Maria Àngels (2017). «Pau Lluís Fornés Isern, pintor». A: *Gènere de Gènova*, 31, p. 17.

CABIB

Semblança biogràfica de Pau Lluís Fornés, nascut a El Terreno, que va fer els estudis primaris a Gènova.

GRAN BAILE FAMILIAR con el renombrado conjunto Los Brote's: Cine Can Pep. Génova, sábado dia 16 (1968). Palma: [s.n.].

BN

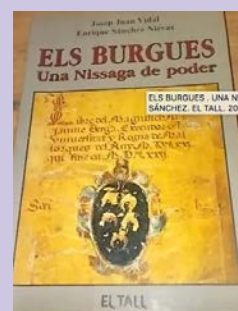
Cartell d'un esdeveniment musical al mític Can Pep dels anys seixanta.

JUAN VIDAL; Josep; SÁNCHEZ NIEVAS, Enrique (2003). *Els Burgues: una nissaga de poder*. Palma: El Tall.

CABIB

Un estudi històric sobre la nissaga que va donar nom a tota la zona on s'ubica Gènova, na Burguesa.

LLOMPI [Miquel Àngel Llompart] (2013). «Entrevista a Maria Salomé Juaneda Pujol». A: *Gènere de Gènova*, 27, p. 14-15.

CABIB

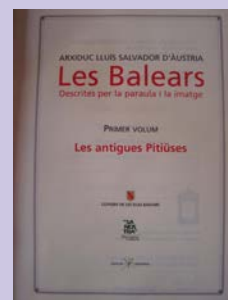
Entrevista a un dels personatges més emblemàtics de Gènova, com era na Salomé.

LLUÍS SALVADOR, Arxiduc d'Àustria (1999-2003). *Les Balears descrites per la paraula i la imatge*. Palma: Govern Balear; Sa Nostra; Grup Serra.

CABIB

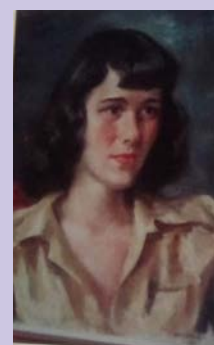
Un dels primers estudis sistemàtics de moltes matèries relacionades amb les Illes Balears, en el qual es fan algunes referències a Gènova, especialment en el volum 5.

MENÉNDEZ, Santi; LLOMPI [Miquel Àngel Llompart] (2017). «Charla con Pilar Sureda Sackett». A: *Gènere de Gènova*, 31, p. 18-19.

CABIB

Entrevista a Pilar Sureda, filla de la pintora nord-americana Eleonor Sacket i del pintor i poeta mallorquí Jacobo Sureda, néta de la també pintora Pilar Montaner i de l'intel·lectual Joan Sureda Bimet. Després de la mort del seu pare, 1935, va viure amb la seva mare als EEUU, però des de 1947 retorna a temporades a Gènova, on el 1967 s'instal·là definitivament.

MENESES, Carlos [ed. pr. i notes] (2001). *Jacobo Sureda, cien años*. Palma: Calima.

CABIB

Nou especialistes en l'avantguardisme tant europeu com mallorquí, ofereixen sengles opinions sobre Jacobo Sureda, en complir-se el centenari del naixement d'aquest important poeta i artista plàstic mallorquí. Sureda representa la presència de Mallorca en aquest món dels ismes que s'inicia amb el Futurisme, promogut per Marinetti, i que enllaça amb manifestacions successives com Dadaisme, creacionisme, ultraisme, surrealisme i moltes altres més.

MOJARRO ROMERO, Jorge (2008). «Jacobó Sureda y el ultraísmo español». *Ogigia. Revista electrónica de estudios hispánicos*, núm. 3 (gener), p. 5-16.

[ENLLAÇ DIRECTE](#)

Un altre intent de recuperació de l'obra avantguardista *El Prestigitador de los cinco sentidos*, de Jacobo Sureda, el seu únic poemari, del qual a l'article es realitza una lectura panoràmica.

MORENO LÓPEZ, Diego (2006). *60 años de música sinfónica en las Baleares*. Palma: Diego López.

[CABIB](#)

Diego Moreno va ser un genovès que es va dedicar molts anys a l'ensenyament musical. El 2006 va fer aquest recull de programes de concerts i de retalls de premsa entre 1946 i 2006, i també inclou una relació dels socis fundadors de l'Orquestra Simfònica de Mallorca, amb el seu primer director Eaktay Ahn.

MORLÀ, Toni (2001). *Memòries d'un brusquer: Diccionari dels anys 60 i 70*. Palma: Clayton's Book.

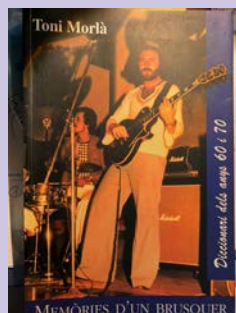
[CABIB](#)

Aquest llibre del músic Toni Morlà, en forma de diccionari, parla d'un grup de Gènova, Los Massot.

MORRIS, Michael (1994). *Natacha Rambova: Madam Valentino: las muchas vidas de Natacha Rambova*. Barcelona: Circe.

[CABIB](#)

Una biografia molt completa de la mítica Natacha Rambova, que va viure a Gènova durant uns anys on a més va llogar les Coves i les va condicionar per a poder ser visitades.

MULET GOMILA, Antoni (1921). *Génova: impresiones*; [pr. Josep Maria Tous i Maroto]. Palma: Tip. de Amengual y Muntaner.

CABIB

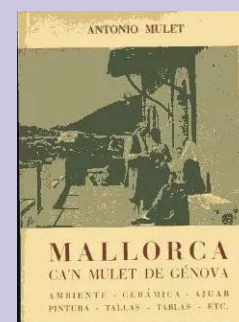
Es pot considerar que aquest llibre inicià la bibliografia sobre Gènova i ho va fer de la mà del seu autor, un estudiós no només de les coses de Gènova, sinó de la música i cultura populars de Mallorca.

MULET GOMILA, Antoni (1952). *Mallorca: Can Mulet de Génova: ambiente, cerámica, ajuar, pintura, tallas, tablas, etc.* Palma: Imp. Mossén Alcover.

CABIB

El Museu de Can Mulet es va fer amb objectes del seu propietari, Antoni Mulet Gomila, recopilats al llarg dels seus anys d'estudi. Des del 1971 es troben al Museu de Lluc, després d'una donació del seu propietari. S'hi conserva indumentària popular, ceràmica, imatgeria, mobiliari tradicional, joieria i pintura.

NUESTRA PALABRA [Revista]: Órgano del Comité Provincial de Baleares del Partido Comunista de España (1931-36). Palma: Partido Comunista de España. Comité Provincial de Baleares.

CABIB

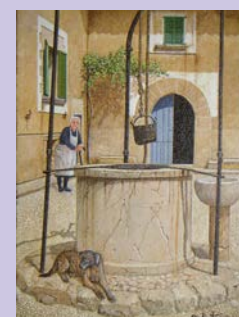
El setmanari comunista *Nuestra Palabra* conté alguns articles relacionats amb Gènova i el seu moviment obrer durant la República.

PASTOR SUREDA, Bartomeu (2008). «Aproximació a la història de Gènova: segles XVIII i XIX». A: *Gènere de Gènova*, 22, p. 4-5.

CABIB

Un article històric centrat en el naixement del nucli de Gènova i la construcció de l'església. En definitiva, l'acte fundacional de Gènova.

RIPOLL MARTÍNEZ, Antònia (1989). «Estudiant Gènova avui: Gènova i Ciutat en quant a població». A: *Gènere de Gènova*, 1 (estiu), p. 11-13.

[CABIB](#)

Estudi de la població de Gènova en relació al municipi de Palma i als altres nuclis de població.

RIPOLL MARTÍNEZ, Antònia (1990). «Estudiant Gènova avui: La immigració». A: *Gènere de Gènova*, 2 (hivern), p. 11-12.

[CABIB](#)

La immigració, començada en gran part després de la Guerra Civil, ha tengut una gran incidència a tot Mallorca i, evidentment, també a Gènova. A l'article s'hi destaquen les característiques pròpies.

SANCHIS FLORIT, Antonio (2012). «Línea de Génova [tramvia]». A: *Tranvías de Palma* [digital].

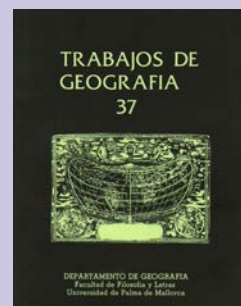
[ENLLAÇ DIRECTE](#)

Reportatge amb informacions sobre el funcionament del Tramvia de Gènova, amb algunes fotografies.

SEGUÍ, Joana Maria (1980-81). «Evolució del transport col·lectiu urbà a Ciutat de Mallorca durant la primera meitat del segle XX». A: *Trabajos de Geografía*, 37, p. 133-162.

[ENLLAÇ DIRECTE](#)

Treball general sobre el transport a Palma, però amb informacions concretes del cas de Gènova.

SERRA BUSQUETS, Sebastià (1989). «Coneguem la nostra història» [Gènova]. A: *Gènere de Gènova*, 1 (estiu), p. 17-19.

CABIB

Article on es mostra la visió de Gènova de dos grans personatges, com ho eren l'Arxiduc Lluís Salvador i Antoni Mulet Gomila, i es parla dels seus respectius llibres: *Die Balearen* i *Gènova: impresiones*.

SERRA BUSQUETS, Sebastià (1990). «Coneguem la nostra història». A: *Gènere de Gènova*, 2 (hivern), p. 18-19.

CABIB

Es reproduïxen fragments de dos textos sobre Gènova, d'Antoni Mulet, un dels anys 20 i l'altre dels anys 50. També dona notícia el pintor Bernareggi, relacionat amb Gènova.

SUREDA, Jacobo (1985). *El prestidigitador los cinco sentidos: poesía*. Palma: Arxipèlag.

CABIB

Reedició de l'únic llibre de Jacobo Sureda amb pròleg i notes de Carlos Meneses i una necrològica de Llorenç Villalonga.

THOMÁS, Juan Maria (1996). *Manuel de Falla en la isla*. Intr. Joan Company Florit. Palma: Sa Nostra.

CABIB

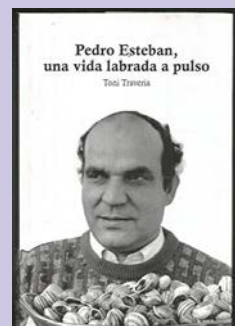
Thomàs explica, amb una literatura molt poètica, el que donà de si l'estada del músic andalús a Mallorca. Hi ha anècdotes, hi ha vivències, però també hi ha pensaments i dissertacions molt profitoses

TRAVERÍA VIGUÉ, Toni (2010). *Pedro Esteban, una vida labrada a pulso*. Palma: s. ed.

CABIB

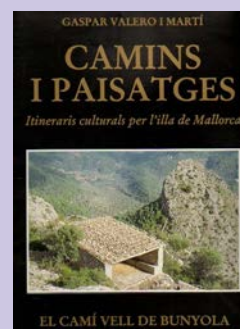
Llibre biogràfic sobre Pedro Esteban, fill d'una extensa família, dedicat durant molts anys a la restauració, la qual ha estat i és un dels motors econòmics de Gènova.

VALERO, Gaspar (1993). *Camins i paisatges: itineraris culturals per l'illa de Mallorca* (6. vol.). Palma: Olañeta.

CABIB

Sis volums de gran format amb multitud d'itineraris culturals de tota l'illa de Mallorca, entre els quals n'hi podeu trobar alguns relacionats amb Gènova i la seva contrada.

VALERO, Gaspar (1994). *El món de Gaspar M. de Jovellanos a Mallorca: Agenda 1995*. Selecció imatges, textos i traducció Gaspar Valero. Palma: Govern Balear; Consell Insular de Mallorca; Ajuntament de Palma.

CABIB

Una agenda il·lustrada amb imatges i textos relacionats amb l'estada a Mallorca de Gaspar M. de Jovellanos.

VALERO, Gaspar (2007). *Palma fora porta: itineraris del terme municipal de Palma*. Ajuntament de Palma.

CABIB

Es tracta d'un recull de 16 itineraris per la Ciutat de Palma de Mallorca, concretament a les rodalies del centre històric antigament emmurallat. Són una proposta dinàmica per contribuir a fomentar les possibilitats educatives de la ciutat, tant als nens com als ciutadans i visitants en general.

VALERO, Gaspar (2017). «Notes històriques». A: *Gènere de Gènova*, 31, [suplement], 8 p.

[CABIB](#)

L'autor va realitzar una visita guiada per Gènova, que després es convertiren en una publicació en forma de notes històriques sobre Gènova, la qual s'ha convertit en la publicació més detallada sobre Gènova.

VALLÉS, M. Elena (2011). «La Mallorca de Jovellanos». A: *Diario de Mallorca* (19 juny).

[ENLLAÇ DIRECTE](#)

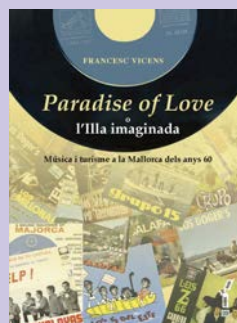
Article sobre l'estudi sobre Jovellanos i Mallorca del professor González Santos, amb una identificació dels personatges que s'hi relacionaren i dels llocs que visitava, entre els quals Gènova.

VICENS, Francesc (2012). *Paradise of Love o l'illa imaginada: música i turisme a la Mallorca dels anys seixanta*. Palma: Documenta Balear.

[CABIB](#)

Un estudi històric sobre música i turisme a la Mallorca dels anys seixanta, en el qual hi té cabuda la presència d'un grup format a Gènova pels germans Massot i altres músics.

VIGOLEIS THELEN, Albert (2006) *La isla del segundo rostro*. Barcelona: Anagrama.

[CABIB](#)

L'autor, que va viure a Gènova al llarg d'una bona temporada durant la República, va escriure aquesta novel·la sobre la seva experiència mallorquina, considerada una de les grans de la literatura europea: «Aquest llibre, una de les grans novel·les de el segle XX, segueix conservant, ara que es reedita, al cap de vint anys, tota la seva frescor, però adquireix més profunditat: perquè s'enriqueix amb l'experiència pròpia, perquè la seva complexitat de sobte cobra tot el seu sentit i perquè el plaer que proporciona el mestratge del llenguatge barroc de Vigoleis és tan gran com la curiositat que impulsa el lector a impregnar-se del seu contingut» (*Rheinische Post*).

GRAN ENCICLOPÈDIA DE MALLORCA (1991-2002). Palma: Promomallorca. CABIB

Menció especial mereix la *Gran Enciclopèdia de Mallorca*, en la qual es troben algunes entrades relacionades amb Gènova, com també amb les Coves i el Museu Can Mulet, el qual el 1971 fou translladat al Museu de Lluc.

Material audiovisual

«Balada de Mallorca», Manuel de Falla i Jacint Verdaguer. [ENLLAÇ DIRECTE](#)

BALADA DE MALLORCA

A la vora-vora del mar on vigila
Montgó, els peus a l'aigua i als núvols lo front,
omplia una verge son càntir d'argila,
mirant-se en la font.

Son peu de petxina rellicsa en la molsa
i a trossos lo càntir s'enfonsa rodant;
del plor que ella feia, la mar, que era dolça,
tornava amargant.

Puix l'aigua pouada cristall n'era i perles,
com gaires no en copsen los lliris d'olor:
no és molt si sospira quan veu les esberles
del cantiret d'or!

La mar se'n dolia; les pren en sa falda,
i el maig, per plantar-hi, demana un roser;
València, a tes hortes color d'esmeralda,
i a ton cel dosser.

Per bres la conquilla de Venus los dóna,
gronxada pel Zèfir de vespre i matí,
i els testos, que una alba de roses corona,
ja son jardí.

Amb flors de l'Aràbia l'enrama i perfuma;
i d'Àfrica amb palmes, d'Europa amb aucells,
alegra ses ribes, que es prenen d'escuma
més amples cinnyells.

Tres eren els testos, tres foren les illes;
i, al veure-les ara volgudes pel sol,
les crida a sos braços la terra per filles,
i la mar se les vol.

JACINT VERDAGUER, «Balada de Mallorca»

«El Arenal», Los Massot. [ENLLAÇ DIRECTE](#)

Los Massot enregistren moltes cançons, entre les quals aquesta que posam en aquest apartat com a mostra. A la xarxa web es poden trobar moltes altres cançons d'aquest grup.

Diversos vídeos amb els tramvies de Palma:

[ENLLAÇ DIRECTE 1](#)

[ENLLAÇ DIRECTE 2](#)

[ENLLAÇ DIRECTE 3](#)

[ENLLAÇ DIRECTE 4](#)

Fotografies de Gènova

Oferim una selecció de fotografies de Gènova que, evidentment, no pretén esser exhaustiva, sinó tan sols una petita mostra. Moltes d'elles estan extretes de les pàgines de Facebook «Jo estim Gènova» i «Fotografies Antigues de Mallorca». Per altra banda, també inclourem una sèrie de fotografies de la revista il·lustrada *Balears*, publicades entre 1917 i 1921.

Primaveral, per Santiago Russiñol.

19. MALLORCA - Génova - Casa Típica Mulet

«fotocard»

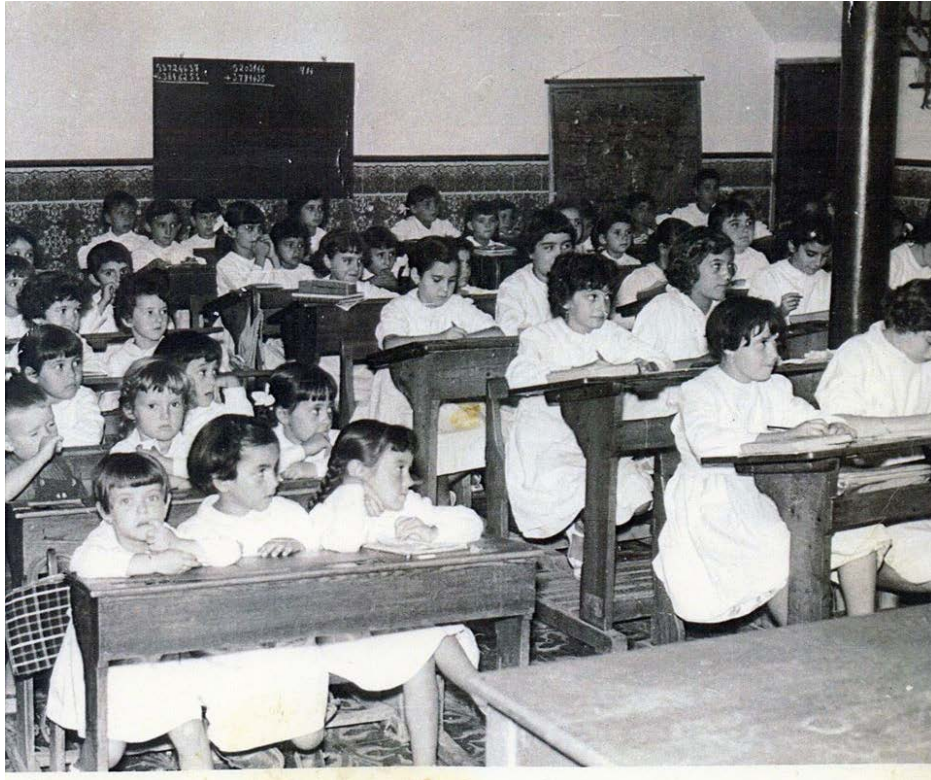
La casa que ocupa Falla en Palma de Mallorca.

Carnaval de 1952: Antonia Massot, Mª Salomé, Antonia Massot.

Escola de Gènova.

Retalls de premsa relacionats amb l'escola de Gènova

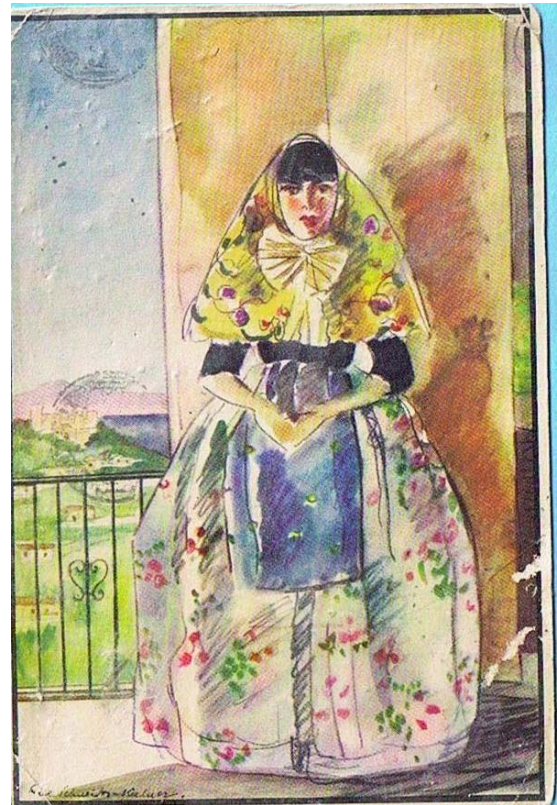
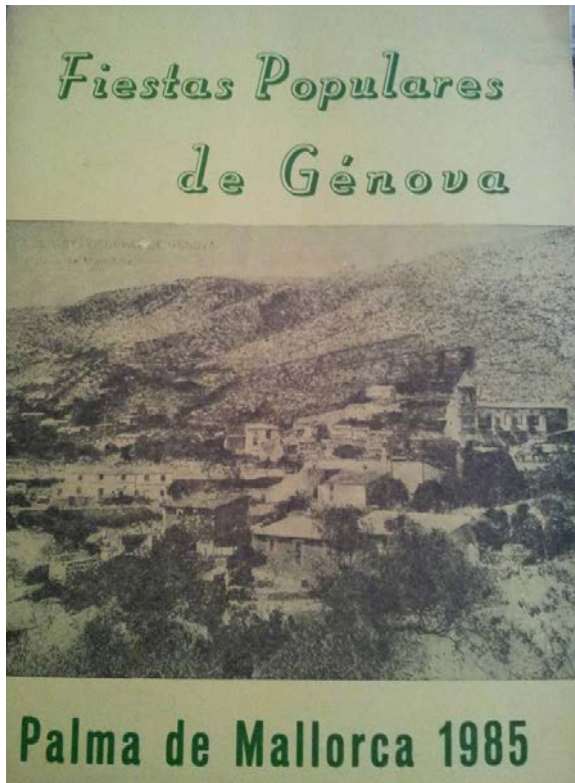

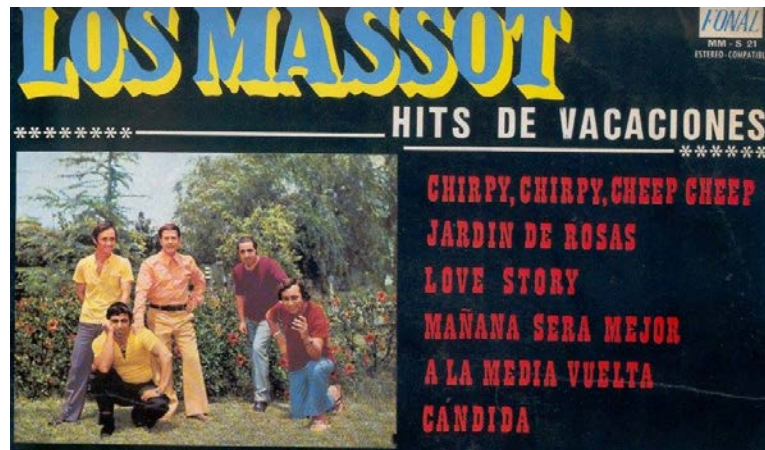
Parado de Gènova.

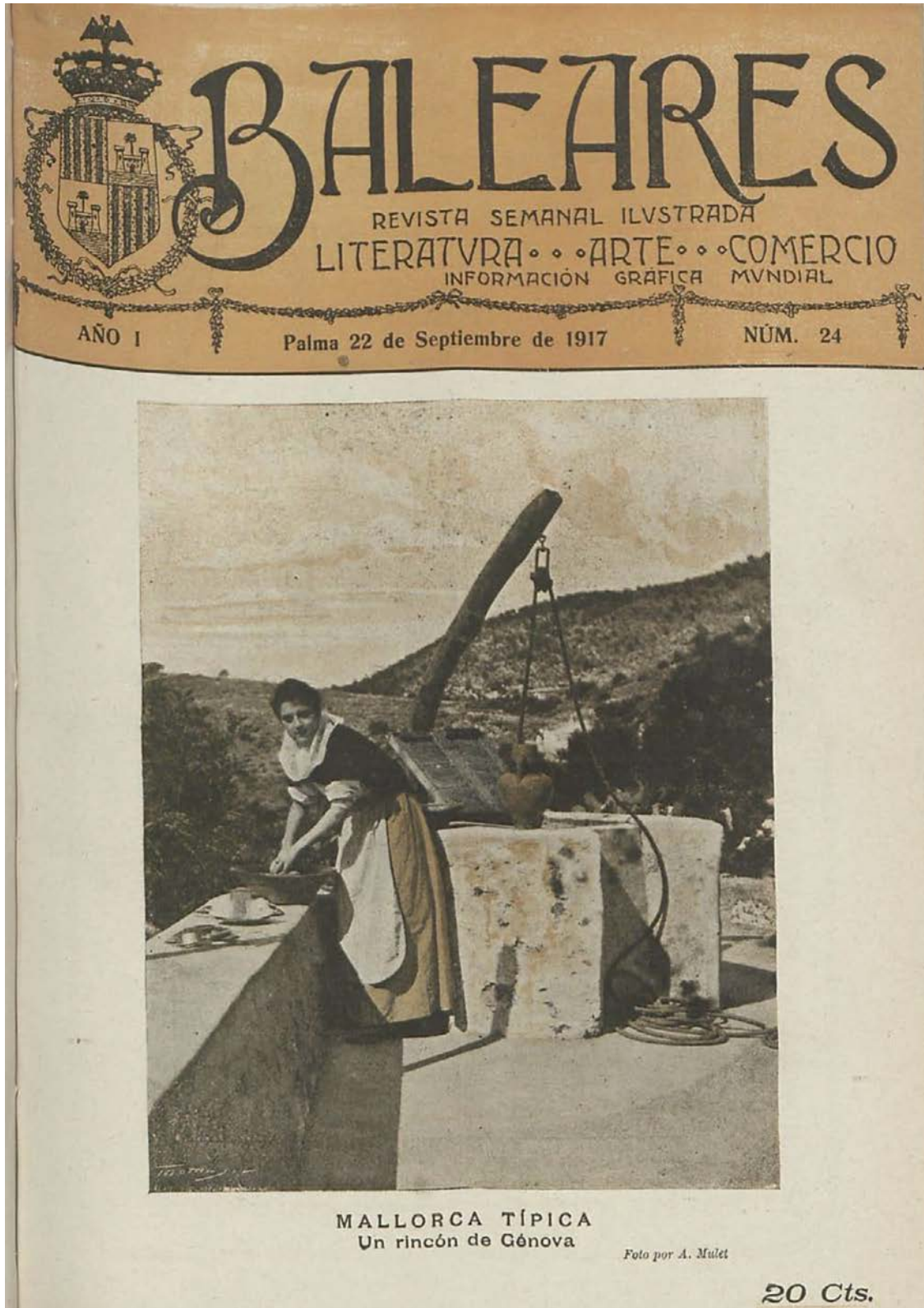

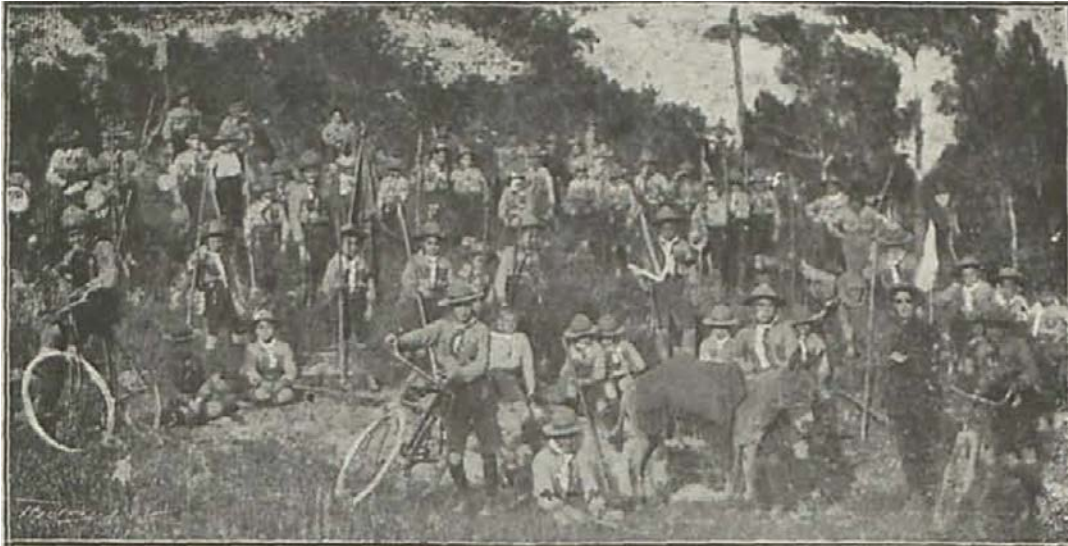
Postal de pagesa de Gènova durant la República.

Fotografies de la revista il·lustrada *Baleares*
(1917-1922)

Grupo de los Exploradores Mallorquines en un alto en los pinares de Génova

Foto M. A. Durán

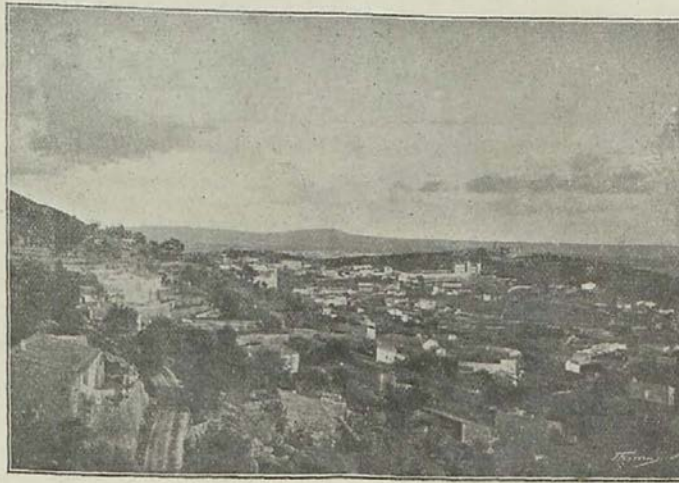
COSAS DE MALLORCA

Camino de Génova —Regreso del rebaño

Foto S. Vila Coll

MALLORCA PINTORESCA

Vista panorámica del pintoresco pueblecillo de Génova

Foto A. Mulet

Vista general de Palma y los caserios de Porto-Pi, Bonanova y El Terreno.

Foto Quijada

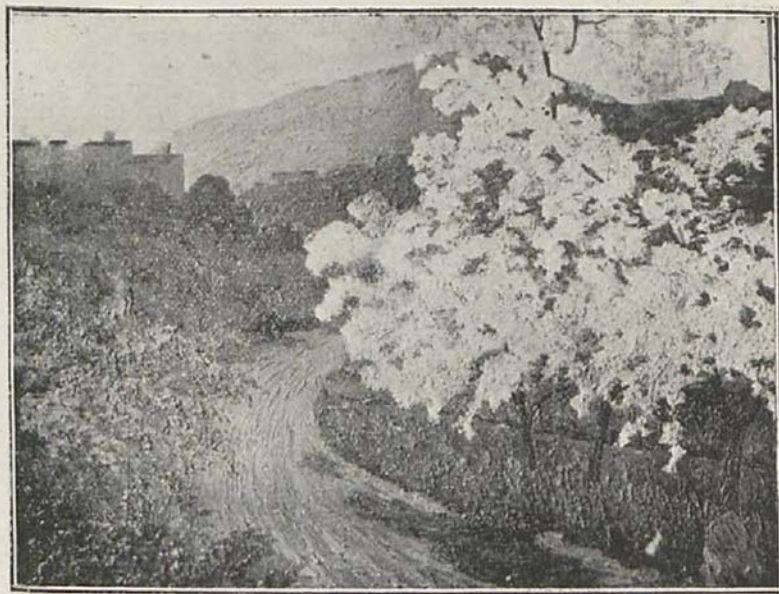

MALLORCA PINTORESCA

EL RISUEÑO CASERÍO DE GÈNOVA. Foto A. Mulet.

DE ARTE

Cercantías de Génova.—Bellísima tela que llamó mucho la atención.

Baleares

REVISTA QUINCENAL ILUSTRADA

AÑO V

Palma 31 de Diciembre de 1921

NUM. 150

COSES DE MALLORÇA

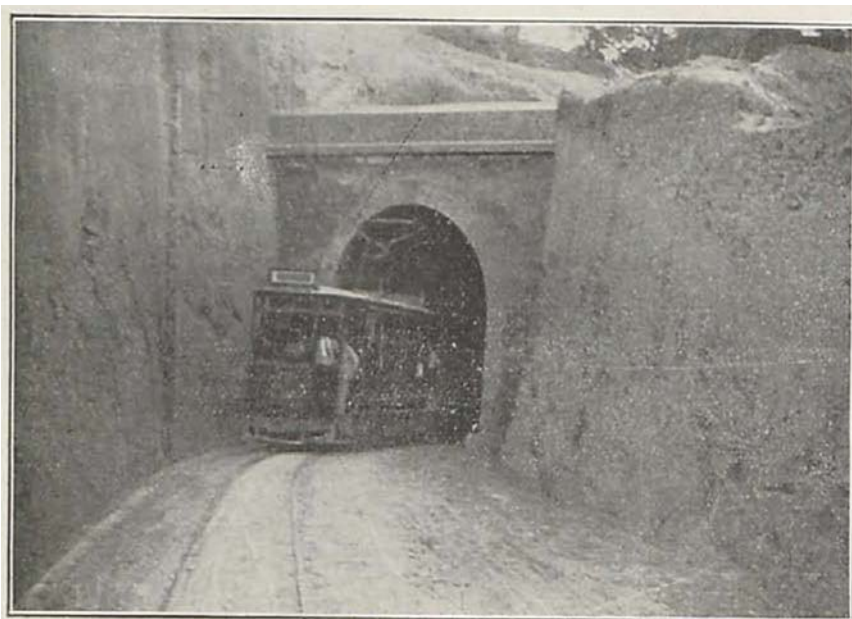
BELLO PAISAJE DE GÈNOVA.—Sa guarda de Son Berga

Fot. A. Mulet.

60 Cts.

Camino de Génova.

El tranvía de Génova, recién inaugurado, saliendo del pequeño túnel situado cerca de donde arranca el nuevo ramal, junto al camino de Porto Pi.

Subida del tranvía de Génova por las cuestas de la Bonanova, desde donde pueden admirarse tan bellos panoramas.

Aproximació a la història de Gènova (segles XVIII i XIX)

Bartomeu Pastor Sureda

Historiador

I. ORÍGENS DEL NUCLI (S. XVIII)

Dues grans propietats (possessions) han marcat l'evolució històrica de l'actual nucli de Gènova: son Berga i Bendinat, a més de la cavalleria de son Vic. Ambdues possessions feien partió, i el que avui coneixem amb el nom de na Burguesa era un sementer de la possessió de Bendinat. Altres possessions com son Pere Onofre i son Llagosta sorgeixen, segurament, a partir dels establits de son Bono, entre els segles XVII i XVIII. Es tractava de terres incloses dins de la Cavalleria de son Vic. A Mallorca, era freqüent que dins les partions de dues o més possessions o als extrems d'una cavalleria s'hi bastís un nucli de cases, a voltes aïllades, que solia habitar la mà d'obra de les possessions. Era una manera de garantir i fixar el jornalier a la propietat del senyor (son Berga, Bendinat...).

Per un document del segle XVIII (1774)¹ tenim constància que entre els límits de Bendinat i son Berga, als voltants de l'actual Església, entre el Camí Reial (avui Camí dels Reis) i el Castell de Bellver, s'hi bastiren unes cases aïllades que depenien espiritualment de la parròquia de Sta. Creu de Palma, i que eren habitades per 198 persones. El Camí Reial que enllaçava Andratx (Andrache en el document) amb Palma, era una via estratègica per construir uns habitatges d'on desplaçar-se fàcilment a treballar a les possessions i a la ciutat de Palma. L'activitat d'aquestes persones que habitaven aquest petit nucli estaria al camp com a missatges, pastors, llenyaters, carboners, margers, i als olivars i tafones (son Berga, per exemple) de les properes possessions. S'ha de tenir en compte que tant a Bendinat com a son Berga, segurament hi hauria grans alzinars i molta garriga que s'aprofitaven per fer carbó (sitges), així com també forns de calç. Segurament aquest nucli de cases es constituí a inicis del segle XVIII, a partir d'alguna parcel·lació de la possessió de son Berga o dins la cavalleria de son Vic. Per això, i per confirmar aquesta hipòtesi s'haurien de comprovar els cadastres del segle XVIII i àdhuc els registres de població de principis del segle XVIII, de l'Ajuntament de Palma.

Des de l'any 1774, i, segurament, davant la distància existent entre Gènova i la parròquia de Sta. Creu, el bisbe Juan Díaz de la Guerra emet un decret ordenant al rector de la parròquia de Sta. Creu, nomeni un vicari a Sant Magí (Santa Catalina) per tal que s'encarregui d'administrar els sagraments a Gènova i sa Vileta.² El mateix any 1774 el rector de la parròquia de Sta. Creu, de la que formava part Gènova, fixava la demarcació eclesiàstica del petit nucli urbà.³

El document situa un nucli de cases aïllades entre el castell de Bellver, el camí Reial (sic) que condueix a Andratx, la muntanya de Bendinat i la possessió (predi) de son Berga. Es fitxa la població en 140 persones de comunió, 16 de confessió i 42 pàrvuls, el que sumat dóna un total de 198 habitants. Al meu parer el primitiu nucli estaria entre el camí de la Bonanova (carrer Verge de la Bonanova), i el camí del Comellar den Tafarrell. Es tractaria de les cases de cas Bissarro, es Racó, can Perica, can Pep, cas Pilot, can Vicenç Xisco, can Baus, Massarró: (segurament per la procedència de gent de Mazarrón (Múrcia), Can Cases... Hem de tenir en compte que els camins del Comellar den Tafarrell (servitud de pas), el camí de Son Llagosta i el camí de can Vell (les cases de la possessió van ser esbucades a rel de l'autopista) que arribava davant la casa de les monges de La Bonanova. El que si hem pogut constatar és que el Camí Reial o dels Reis feia partió les propietats de son Berga (la part de l'Església i el carrer Rector Vives) i de Son Bono (la vesant de camí envers la Bonanova), antigament de la cavalleria de son Vic. A aquests moments ens queda constatar la formació de les possessions de son Batle, son Pere Onofre, son Ferreret ... molt probablement del segle XVIII.

Quant a l'origen del topònim Gènova, la nostra hipòtesi, no en descartam d'altres, és de quan aquesta barriada espiritualment depenia de la parròquia de Santa Creu de Palma, i per tant es tractava de gent nova dins de la parròquia. Aquesta agosarada interpretació, si bé mancada de rigor històric, de moment no la podem descartar i esperam, en un temps no molt llunyà, refermar-la documentalment.

1. El segle XIX: construcció d'un oratori, església i cementiri.

El creixement demogràfic de la primera meitat del segle XIX i les contínues demandes dels veïnats portaren, al trinitari P. Miquel Ferrer, a la sol·licitud dels permisos per bastir un oratori dins d'un solar que oferia el comte d'Aiamans.⁴ Un any després, 1857, un grup de veïnats obtenen permís del Sr. Bisbe per edificar un oratori dins son Berga, en un solar cedit per Pere Rossinyol i Sagranada.⁵ Dia 25 d'abril de 1858 s'hi col·locava la primera pedra d'un edifici que tendria 70 pams de llargària (14 metres) per 48 d'amplària (9,60 metres), «...capaz para 500 personas» (sic). El solar, dins la possessió de son Berga, tenia 230 palms de llarg per 135 d'ampla, amb

un valor calculat de 200 lliures mallorquines. La cessió s'oficialitzà dia 16 de març de 1860, i tenia com a únic i exclusiu objectiu bastir-hi una església per obrir-se al culte públic. L'esmentat senyor es reservava:

- La tribuna de la part esquerra a perpetuïtat amb reixa i clau, que estarà a la sagristia.
- La facultat de fer celebrar missa «...en la Iglesia que se edifica siempre que se a en hora competente».
- «No podra establecerse cementerio en el terreno cedido ni en sus inmediaciones, so pena de quedar caducada esta concesión».
- «...lo quedara también [caducada) siempre que, por cualquier causa, dejase de ser destinada al culto la Iglesia sobredicha, en cuyo caso tendra efecto del dueño de son Berga la reconversión del terreno cedido».

Era aleshores batlle pedani del nucli de Gènova Antoni Espases i Roca i l'arquitecte Pere d'Alcàntara Peña.

Notari. Cayetano Socias

El mateix any 1860 (10 de juliol) hi haurà unes gestions per dotar el nou oratori de rendes suficients per a subsistir.⁶ Un any després, 16 de juliol de 1861, i davant les discrepàncies entre promotors de l'obra i el col·lector de les almoines Fr. Joan B. Amengual, s'arribava a una conciliació.⁷ Entre 1865 i 1869 hi ha constància de tres escrits referents a la dotació de l'oratori.⁸ Ja l'any 1866 es concedeix permís per beneir una imatge del titular Sant Salvador, així com nomenar nous obrers.⁹

L'any 1868 està documentat el permís per construir el cementiri. Per un document de 1868, 19 d'abril, sabem d'una petició, per part dels veïnats al Sr. Bisbe, de l'aportació d'ajut material ja que ells solament poden contribuir-hi amb treball personal.¹⁰

Dia 18 de desembre de 1869 es declarava oratori públic l'Església de Gènova: «...y considerando que dicha Iglesia se halla provista de todo lo necesario para la celebración del santo sacrificio de la misa, con los ornamentos y vasos sagrados indispensables... Declaramos justa y arregada a derecho la erección en oratorio público de la mencionada Iglesia».

L'any 1874, per un expedient¹¹ sabem de la creació de la vicaria de Gènova. «Trasllat de la vicaria de la Bonanova a l'Església de Gènova» (23 d'abril de 1874).

L'any 1887 es farà la demarcació parroquial de Gènova. Hi ha un informe de rector de la parròquia de Sta. Creu de Palma, així com del nombre d'habitants.¹²

«El vicario de Génova podrá autorizar y celebrar los matrimonios de los vecinos de su respectivo distrito, elevando para esta el oportuno registro». (Demarcación de la Vicaría de Génova, Año 1887).

(Nota: Volem agrair les informacions aportades per Miquel de can Perico i Gabriel Vic)

Gènova, octubre de 2008

Publicat a *Gènere de Gènova* (2008), 22, p. 4-5

Notes

1. «El Dr. Francisco Vic Pro y Rr de la Yglesia Parroquial de Sta. Cruz de la presente ciudad de Palma y Reyno de Mallorca ...

Certifico como segun las listas de mi Parroquia, la poblacion del lugar nombrado Genova, situado en el termino y distrito de dicha mi Parroquia, consiste en un esquadron de casas separadas, una de la otra, que se halla entre el castillo de Bellver, el camino real que conduce a Andrache, el monte llamado Bendinat, y el Predio Son Berga, sin que otras casas, ni predios del termino de dicha Parroquia se computen por el dicho lugar llamado Genova, mas que dicha poblacion situada entre dichos lugares y camino: en el que se enquentran ciento y quarenta personas de Comuni3n, diez y seis de confesion. y quarenta y dos Parvulos que componen el numero de ciento noventa y ocho personas.

Y para que conste donde conbenga doy el presente firmada de mi mano aunque de agena escrita, y autorizado con el sello de dicha Parroquia oy en Palma y Sta. Cruz a los 8 de Agosto de 1774.

Dr. Francisco Vic Rr de la Parroquia de Sta. Cruz.

A.D . 111/1. Fol. 36

Informe del Parroco de Sta. Cruz sobre demarcaci3n y n3mero de habitantes.

Nota: Hem respectat el document original.

2. A.D. 111/12/1. Decreto del Obispo Juan D3az ordenando al parroco de Sta. Cruz ponga un vicaria en San Mag3n que cuide tambi3n de la administraci3n de sacramentos de Génova y la Vileta. 2 Abril de 1774.

3. A.D. 111/12/1. Fol. 36.

4. A. D. 10/4. Gestions per bastir un edifici.

5. A.D. 10/4. Dia 13 d'octubre de 1857.

6. A.D. 111/10/6.

7. A.D. 111/10/7.

8. A.D. 111/10/8.

9. A.D. 111/10/9.

10. A.D. 111/10/10.

11. A.D. 111/10/12.

12. A.D. 111/12/1 i 12/86.

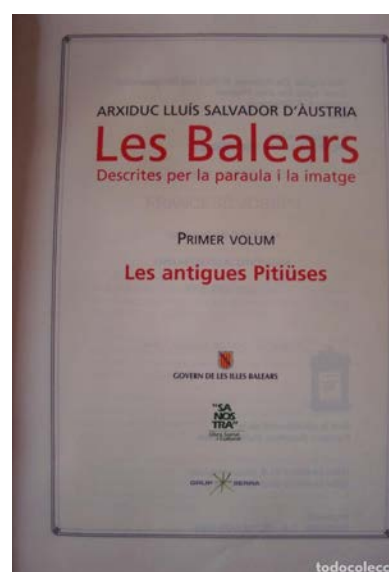
2

L'Arxiduc Lluís Salvador i Gènova

Una mica més cap a la muntanya, però no lluny del castell, hi ha un polvorí. Tots els contorns de Bellver estan poblats de pins melis, cosa que eleva molt l'encant de l'estada. Antigament, al turó de Bellver hi havia també moltes perdus de roca i conills, que hom hi caçava.

Darrere del pujol de Bellver s'aixeca l'esglésiola de la Bonanova sobre un sortint, un estrep de la serra de na Burguesa, situat entre dues petites valls. Des del Terreno, un viarany rocós que passa per davant una pedrera de marès dur a través del solc de la vall, que es troba a la dreta de les cases de possessió i separa el turó de la Bonanova del de Bellver, condueix a dalt de la Bonanova, que està a 5,5 quilòmetres lluny de Palma.

Abans la Bonanova era dels carmelites, que hi tenien un pavelló que els va regalar el canonge don Nicolau Gual Desmur abans de la seva mort ocorreguda l'any 1472. Es creu que des d'aquesta època existeix l'esglésiola de la Mare de Déu de la Bonanova, a la qual pelegrinen aquells que per una bona nova trobaren consol en el seu patiment, i d'aquí ve el nom. Com que l'antiga església era molt petita i en part ja amenaçava ruïna, a expenses de dona Magdalena de Gual, marquesa vídua de Solleric, es va construir la nova església, que fou inaugurada el 23 de maig de 1794. L'any 1836 fou elevada a església sufragània de Santa Creu, amb baptisteri i exposició del Santíssim, i tenia sota seu tots els habitants del llogaret de Gènova i dels voltants. Avui dia, la jurisdicció d'aquest districte la té l'església de Gènova, però l'afluència, la devoció i la contribució econòmica per la Bonanova no han disminuït; la gent hi va sobretot per fer-hi pancaritats, sigui a l'aire lliure o a les vil·les properes. La festa se celebra pel Dolç Nom de Maria, el primer diumenge després de la nativitat de Maria. L'església de la Bonanova, a la qual condueixen deu escalons, té

LA BADIA DE PALMA DES DE NA BURGUESA

una façana d'espadanya amb campanar a dalt, dues piràmides petites als costats i un pòrtic amb un frontó que descansa sobre quatre columnes rústiques. L'interior exhibeix una volta de canó sostinguda per set arcs amb carcanys entremig i dues capelles a cada banda, formades per arcs carpanells. Tres escalons condueixen a l'altar major amb una estàtua moderna de la Verge, a darrere hi ha un passadís amb ex-vots. A l'esquerra de l'església hi ha un terrat amb una vista formosa, hom té a davant Portopí amb les seves torres i Sant Carles, al rerafons el cap Blanc, a l'esquerra Bellver, la riallera Palma i el puig de Randa, llunyà i boirós. Sobre la cresta que mira al mar, sembrada de garrovers negreus, al final de la vall situada a darrera, hi ha el grup de cases de Gènova, un llogaret que s'ha format en aquest segle. Hom domina des d'allà tota la badia de Palma, més enllà de Portopí i de Sant Carles, així com les Illetes, i ben segur que seria un bon lloc d'estiueig si el terreny fos una mica més fèrtil i no tan àrid. L'esglesiola de Sant Salvador de Gènova, amb cinc capelles laterals d'arc rodó, deu en gran part la seva construcció a un germà llec de l'orde de Sant Agustí, fra Joan Bono, així com a les almoines dels residents i sobretot de molta gent de Palma. L'edifici, que es va començar fa uns 20 anys, encara no està acabat del tot. L'església ha estat elevada a església sufragània de Santa Creu i està sota la custòdia d'un vicari *in capite*, el qual abans residia a la Bonanova, que aleshores, com deïem, va cessar com a església sufragània i es va quedar tan sols com a oratori públic.

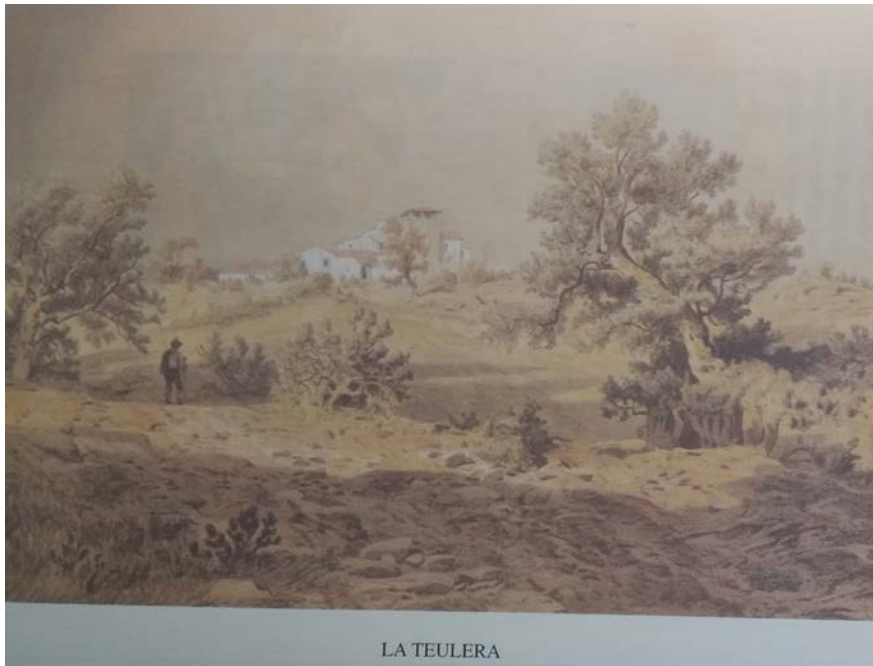

Si seguim la vall de darrera Gènova cap a terra, veurem a l'esquerra, damunt el turó cobert de pins, la casa de Son Bono ubicada en lloc dominant i a la dreta la casa de possessió de Son Berga amb una torre quadrangular coberta i una bona vista sobre la Vileta, la Teulera i la llunyana serra. Davant la casa hi ha un jardí bastant gran amb escalonada i parral sobre columnes octogonals. Un poc més enllà, al fons de la vall, trobam oliveres antigues, amb troncs buits de formes fantàstiques, entre elles l'olivera «de la por», una de les oliveres més grans de l'illa, de la qual ja parlàrem a la part general. A l'esquerra deixam un camí que es bifurca i veiem en aquesta banda, recolzades damunt els pendissos, dues cases de possessió que tenen una situació magnífica: Son Puigdorfilà i la Teulera de Conrado, amb un gran molí per treure aigua al costat. No lluny de la Teulera hi ha les pedreres de la Font Santa, de les quals es treia el bell marès dur per a la façana de la catedral, com hem esmentat abans, i a darrera s'aixequen els pendents boscosos de la serra de na Burguesa. A la dreta es veu el turó de Bellver cobert de pinar; però als pendissos pròxims els garrovers i més enllà els ametlers formen gairebé l'únic conreu. A l'esquerra es veu Son Dureta, una casa abandonada, amb una ampla terrassa coberta, però amb una bella vista sobre Palma i tota la badia; tal vegada aquest és el quadre més meravellós de tot l'entorn, que un no es cansa de contemplar, sobretot el capvespre, quan les ombres són més profundes, la mar guspireja en el daurat de la vesprada i la muralla i la Seu s'encenen amb color d'or vell i prenen relleu sobre l'horta esmaragdina. A partir d'aquí la carretera baixa amb força pendent, algunes palmeres i garrovers sobrepassen les parets que hi ha a banda i altra del camí. Unes passes abans que aquest assoleixi la carretera d'Andratx, prop del torrent de Santa Catalina

de Sant Magí, al final de la barriada, una reixa a la dreta condueix a Son Armadams. Això és una antiga casa de possessió del marquès de Bellpuig, a la torre quadrangular de la qual es lliga alguna llegenda medieval. Al costat hi ha quatre xiprers, com en general a totes les possessions que pertanyien al difunt marquès. En aquesta possessió, situada al peu de Bellver, es poden veure moltes coves i pous que el marquès fa fer excavar inútilment a la gent l'any de la fam, car ell opinava que la gent havia de treballar perquè el diner no la desmoralitzàs, però al mateix temps no volia que li diguessin que n'havia tret profit de la seva feina. Ben segur que hauria estat millor i més comprensible, si el marquès hagués usat aquesta mà d'obra per a un objectiu d'interès públic.

Si dirigim per contra les nostres passes cap als pendissos dels estreps de la serra de na Burguesa, encordats en una ampla corba per la Riera, i ens col·locam a l'alçada del puget, dominarem amb la vista un dels racons més cercats pels palmesans per bastir-hi les cases de camp, on se'ns presenten tres llogarets un rere l'altre: la Vileta, Son Serra i Son Rapinya. Sobretot aquest darrer és un dels llocs d'excursió preferits dels ciutadans per als pancaritats, especialment adient gràcies als pinars que l'envolten. Els pendissos són suaus i arrodonits, l'indret no és espectacular, sinó amable, protegit i sec, una estada joiosa amb la bella vista sobre l'horta verda esmaragda, sobre els tossals de Lluçmajor i la llunyana Cabrera.

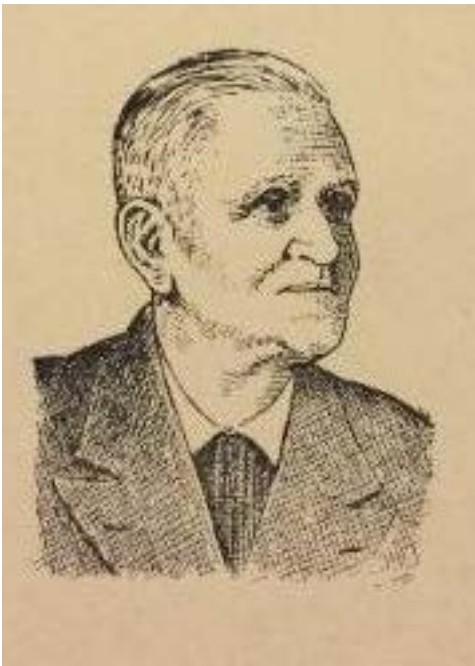
[Volum IV p. 317-320]

LA TEULERA

3

Antoni Mulet i Gènova

Presentam dos articles d'Antoni Mulet Gomis (1887-1966) [en aquest [ENLLAÇ](#) podeu llegir una semblança biogràfica] sobre Gènova, el seu paisatge i la seva gent. Foren publicats a la revista il·lustrada *Baleares*, en la qual també s'hi publicaren algunes fotografies de Gènova del mateix Mulet. Aquest el 1916 va fundar la casa museu que du el seu nom, sobre folklore i ceràmica de Mallorca, que ara es pot visitar al Museu de Lluç.

Aquests texts foren la base sobre la qual va escriure el seu llibre *Gènova: impresiones*, publicat el 1921, del qual la mateixa revista va publicar una ressenya, que trobareu al final dels dos texts de Mulet.

De Génova. Impresiones

[I]

Atardece. Un doble rosario de muchachas marca el contorno de la carretera que conduce a Génova. Diríase una procesión de ermitaños que avanzan inmutables, impelidos por una preocupación íntima que hubiese de resolverse en un horizonte lejano. A veces salpica su compostura un poco de regocijo infantil. Las hemos visto desfilar muchas tardes en esta llora apacible en que el sol ha cesado de irritar la tierra. Y el recogimiento va ganando, poco a poco, el «alma de las cosas»; las hemos visto desfilar hablando quedo, conllevando con negligente actitud el sino de su vida de trabajo que las obliga a devastar el pueblo de juventud, temprano, por la mañana, y no regresar hasta casi anochecido; las hemos visto pasar blandamente, de dos en dos, mediando de pareja a pareja algunos pasos de separación, y así como las cuentas de un rosario van enlazadas por una cadenita sutil, así también a esas humildes muchachas les une una comunidad de afectos y deberes, y, muchas veces, una misma ilusión redentora: la que fragua muy adentro el corazón y tiene por nombre *novio*. Entonces, cuando la primavera de la vida viste de deseos y de flores su ser y pone un poco de perfume en su aliento, cuando la ilusión aquella es tangible realidad, esas muchachas deslíen sus miradas y su charla en las miradas de su compañero, de su novio, y así rezan toda una letanía de promesas, interminable plegaría que participa del goce inefable del ambiente, de la hora y del paisaje que es también una oración al Creador... Entonces observaréis que de pareja a pareja media más espacio, que se cierne sobre los enamorados una como tenue neblina de felicidad, cual si el corazón se les hubiese escapado por las válvulas de los sentidos y flotase en derredor...

Pero no todas esas hembras alcanzan a tener novio; para muchas esta ilusión queda pronto ahogada y, entonces, semejan un triste rebaño de mujeres prisioneras, tempranas flores de castidad que se sienten marchitar mientras golpea vanamente en sus venas la sangre moza; mientras en su cerebro bullen miles de proyectos para un hogar feliz. Mas, ni unas ni otras dejan de hacer su camino; todas tejen y destejen cada día la distancia que separa Génova de Palma; van a su trabajo que lo hallan en fábricas y talleres porque su pueblo no las da para permanecer ociosas. La indumentaria de esas muchachas es algo extraña, mezcla de exotismo payesil, mezcla de atiborrismo ciudadano; no alcanzan a vestir como las *ciudadanas* y ofenden, en cambio, el grácil señorío del ambiente campestre.

Si nuestra voz hubiese de influir en algo en sus determinaciones, las aconsejaríamos que volviesen por los fueros de otros tiempos que las vestían con apretado corpiño y ancha falda, en tanto señoreaba su cabeza el clásico, risueño y coquetón rebocillo... A primera vista parece extraño que en un pueblo que se conserva dentro de una rusticidad y mansedumbre envidiables, haya la mujer importado modas y otras preocupaciones de la debilidad femenil que desvirtúan la típica fisonomía. Bien es verdad que no ha surcado todavía los terrenos próximos el ferrocarril, ni los ha cruzado el tranvía eléctrico, ni goza Génova del gas ni de la electricidad, pero la mujer es innovadora y quiere adelantar en modas el atraso que, algunas veces, lleva en otras órdenes.

De algún tiempo a esta parte, las payesas, en general, van perdiendo la principal cualidad de su ser; dejan de ser *payesas* para no ser nada. Quieren confundirse en el anónimo vestir y venden en el bazar del cosmopolitismo su personalidad y su *donaire*, por cuatro trapitos *a la dernière* que las convierte en comparsas de ridícula mascarada. El microbio de la moda ha contaminado toda la isla.

Baleares núm. 3 (21 abril 1917)

[II]

Es por la mañana, nos hallamos a pleno sol, la luz muy fuerte pone un poco de niebla sobre el Paisaje que circunda el humilde caserío de Génova empotrado, en parte, en el declive de unas eminencias y encaramado, en la opuesta en la falda de unos montes que lo elevan sobre el nivel del mar al cual se otea por entre cotos y matorrales. En su actitud de humildad y mansedumbre, Génova semeja un *nacimiento* acurrucado ingenuamente en el seno montañoso de esos lugares escogidos por la Providencia para perpetuar en el más leve detalle, la grandeza y magnificencia divinas... Algunas barrosas casucas esparcidas aquí y allá, arriba en el monte, diríanse descarriadas ovejas que han abandonado el apiñado rebaño en busca de un pasto más aireado; parece que viven una vida distinta, que las alimenta un distinto ideal y que aderezan su comida con un poco de ese cielo tan cerca del cual parece se hallan... Son como centinelas avanzados que vigilan por el bienestar del pueblo, al cual comunican un poco de la gracia que han recogido en las alturas... Muchas veces hemos envidiado la suerte de sus felices moradores que deben vivir en el olvido de toda pompa mundana y vana fatuidad, libres de preocupación, limpios de mentira, recibiendo los primeros rayos del sol, gustando de la blanda caricia del aire saturado de resina, romero y tomillo, sintiendo la imponente grandeza del *Angelus* vespertino, contemplando el rutilante parpadeo de

las estrellas en un firmamento sin límites henchido de misterio, escuchando el melodioso tintineo de las esquilas, dichosos en su humildad, gozosos, en fin, de la felicidad que emana de las cosas sencillas, del ambiente agreste, de la alegre música de la *Madre Naturaleza*...

El caserío aparece como dividido en dos por la carretera, *pla* y *comuna*. Uniéndolos se levanta la iglesia parroquial, vasta, sin estilo, pobre en el exterior, rematada por un campanario en forma de torre, cuadrado, desprovisto de escultura, sin adorno. Dentro de su sencillez ostenta el edificio un indefinido tono de señorío rural. Como en todos los pueblos y caseríos, es la iglesia la construcción culminante, como si con ello se quisiera dar a entender que los demás edificios deben inclinar sus tejados en prueba de acatamiento y sumisión, agachándose agobiados por los pecados de los hombres...

Avanzando hacia el mar, interponiéndose entre Palma y Génova y cual si poseyera el secreto y las llaves del risueño caserío, está emplazado *Bellver*. Diríase que goza de gran influencia sobre los destinos del pueblo... Representante de una edad en la que los varones ilustres manejaban las armas con singular destreza y probada valentía y cultivaban las letras con gusto refinado y sólida elocuencia, edad extraña y simbólica, preñada de historias, de blasones, de proezas, de aventuras, representante de una edad gloriosa parece erguirse vigilante para impedir hollen estos pasajes los alardes modernistas... Así observareis que todo un pasado de grandezas en difumado recuerdo gravita sobre las torres y los muros del histórico castillo que extiende el protector manto que tejen pinos y lentiscos para envolver los terrenos sobre los cuales se sentaron las borradas *Caballerías de Son Vich*...

Mas allá, en dirección a *Cala Figuera*, casi oculto, descubre apenas sus torres el señorial palacio de Bendinat. De *Cala Figuera* al *Cap Blanc* se abre, espaciosa, la bahía de Palma como aprisionada entre los brazos de una lira eolia; la azul espalda del mar brilla al sol y se pierde en la lejanía un poco brumosa al contacto con el cielo.

Por encima de Bellver, al fondo, asoman los monumentales pechos de Randa; a su derecha y corriéndose hacia la tramontana se extiende la llanura mallorquina cuyas manchas de verdor salpican pueblos y caseríos. Aquí se recata una choza, mas abajo señorea una casa solariega, ahora un collado, después sotos y matorrales, más allá cruza una vereda... Todo un concierto de luz, de verdor, de tonalidades claras y brillantes se ofrece a nuestra vista inundando el alma del alegre deseo de vivir. Génova es un amable rincón poético poco conocido, poco divulgado, quizás porque los que conocen sus encantos recelan que la publicidad los mengüe. La recta intención que guía nuestra pluma puede absolvernos de la culpa presumida.

Baleares, núm. 5 (5 maig 1917)

Génova

por Antonio Mulet

El encastillado caserío de Génova uno de los mas frondosos y sugestivos rincones que no obstante su proximidad a Palma bien parece un paraje de la brava sierra, inspiró al atildado escritor Antonio Mulet una serie de interesantes artículos que fueron apareciendo en las columnas de *La Almudaina* y que ahora ha reunido el autor formando un pulcro libro que lleva una portada a la pluma muy adecuada, obra del propio autor de «Génova».

Está enamorado de aquellas deliciosas perspectivas supo llevar a las cuartillas las dulces emociones que aquellas le inspiraran.

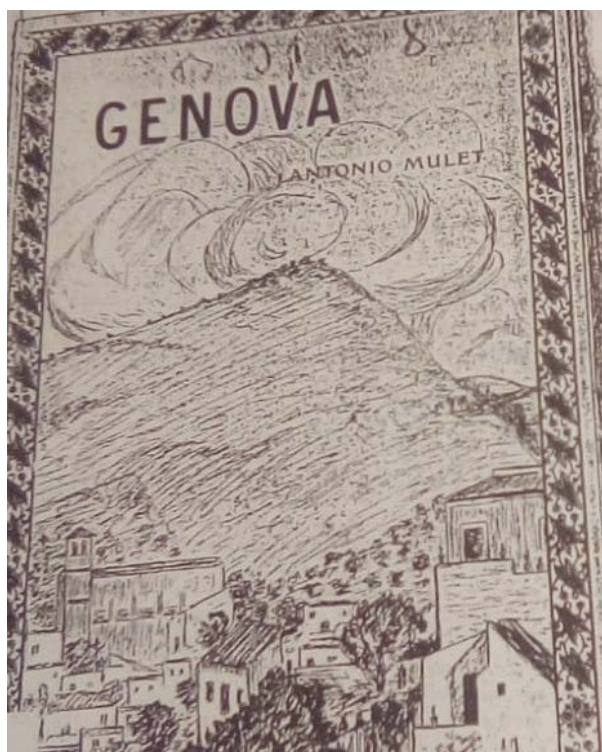
El estilo es galano, las descripciones muy interesantes y bien enfocados los asuntos. Otra de las características de Mulet en su libro es la acertada descripción de los personajes y sabe hacerla con sobrio trazado, pero de verde efecto.

Prologua el libro el escritor D. José María Tous y Maroto.

«Génova» ha tenido un verdadero éxito de librería y el Sr. Mulet ha recibido muchas felicitaciones,

BALEARES se complace también en felicitarle.

Baleares, núm. 136 (30 abril 1921)

Guiándonos siempre el deseo de dar a conocer todo cuanto significa avance hacia el ideal, y habiéndose iniciado en Mallorca el movimiento ultraista que está llamando la atención en todas las naciones del mundo, no hemos vacilado un momento en acoger en nuestras páginas las palpitaciones de ese nuevo grupo de valiosos jóvenes que en esta isla cultivan con gran acierto esa nueva corriente literaria y pictórica. Para que nuestros lectores puedan hacerse cargo de lo que es el Ultra y lo que significa en la moderna escuela, publicamos a continuación el brillante manifiesto que los jóvenes ultraistas de Mallorca dirigen al público:

Manifiesto del Ultra

Existen dos estéticas: la estética pasiva de los espejos y la estética activa de los prismas. Guiado por la primera, el arte se transforma en una copia de la objetividad del medio ambiente o de la historia psíquica del individuo. Guiado por la segunda, el arte se redime, hace del mundo su instrumento, y forja –más allá de las cárceles espaciales y temporales– su visión personal.

Esta es la estética del Ultra. Su volición es crear: es imponer facetas insospechadas al universo. Pide a cada poeta una visión desnuda de las cosas, limpia de estigmas ancestrales; una visión fragante, como si ante sus ojos fuese surgiendo auroralmente el mundo. Y, para conquistar esta visión, es menester arrojar todo lo pretérito por la borda. Todo: la recta arquitectura de los clásicos, la exaltación romántica, los microscopios del naturalismo, los azules crepúsculos que fueron las banderas líricas de los poetas del novecientos. Toda esa vasta jaula absurda donde los ritualistas quieren aprisionar al pájaro maravilloso de la belleza. Todo, hasta arquitectar cada uno de nosotros su creación subjetiva,

Por lo arriba expuesto habrá visto el lector que la orientación ultráica no es, no puede ser nunca patrimonio —como se ha querido suponer— de un sector afanoso de arbitrariedades que encubran malamente su estulticia. Los ultraistas han existido siempre: son los que, adelantándose a su era, han aportado al mundo aspectos y expresiones nuevas. A ellos debemos la existencia de la evolución, que es la *vitalidad de las cosas*. Sin ellos seguiríamos girando en torno a una luz única, como las falenas. El Greco, con respecto a sus demás coetáneos, resultó también altruista, y así tantos otros. Nuestro credo audaz y *consciente* es *no tener credo*. Es decir, desechamos las recetas y corsés absurdamente acatados por los espíritus exotéricos. *La creación por la creación*, puede ser nuestro lema. La poesía ultráica tiene tanta cadencia y musicalidad como la secular. Posee igual ternura. Tiene tanta visualidad, y tiene más imaginación. Pero lo que sí modifica es la modalidad estructural. En ese punto radica una de sus más esenciales innovaciones. La sensibilidad, la sentimentalidad son eternamente las mismas. No pretendemos rectificar el alma, ni siquiera la naturaleza. Lo que renovamos son los medios de expresión.

Nuestra ideología iconoclasta, la que dispone a los filisteos en nuestro contra, es precisamente la que nos enaltece. *Toda gran afirmación necesita una gran negación*, como dijo, o se olvidó de decir, el compañero Nietzsche... Nuestros poemas tienen la textura escueta y decisiva de los marconigramas.

Para esta obra de superación adicionamos nuestro esfuerzo al que realizan las revistas ultráicas *Grecia*, *Cervantes*, *Reflector* y *Ultra*.

JACOBO SUREDA.—FORTUNIO BONANOVA.— JUAN ALOMAR.—
JORGE LUIS BORGES.

Baleares (15 febrer 1921)

POEMA

Siempre arriba
se juntan en parejas
las líneas paralelas
que siguen taladrando lo infinito
Mis pasos van cargando recuerdos
Y manos tétricas
reflejan las callejas ignotas
en demasiadas direcciones

JACOBO SUREDA

BALEARES

Guiándonos siempre el deseo de dar a conocer todo cuanto significa avance hacia el ideal, y habiéndose iniciado en Mallorca el movimiento ultraísta que está llamando la atención en todas las naciones del mundo, no hemos vacilado un momento en acoger en nuestras páginas las palpaciones de ese nuevo grupo de valiosos jóvenes que en esta isla cultivan con gran acierto esa nueva corriente literaria y pictórica. Para que nuestros lectores puedan hacerse cargo de lo que es el Ultra y lo que significa en la moderna escuela, publicamos a continuación el brillante manifiesto que los jóvenes ultraístas de Mallorca dirigen al público:

Manifiesto del Ultra

Existen dos estéticas: la estética pasiva de los espejos y la estética activa de los prismas. Guiado por la primera, el arte se transforma en una copia de la objetividad del medio ambiente o de la historia psíquica del individuo. Guiado por la segunda, el arte se redime, hace del mundo su instrumento, y forja—más allá de las cárceles espaciales y temporales—su visión personal.

Esta es la estética del Ultra. Su volición es crear: es imponer facetas insospechadas al universo. Pide a cada poeta una visión desnuda de las cosas, limpia de estigmas ancestrales; una visión fragante, como si ante sus ojos fuese surgiendo auroralmente el mundo. Y, para conquistar esta visión, es menester arrojar todo lo pretérito por la borda. Todo: la recta arquitectura de los clásicos, la exaltación romántica, los microcopios del naturalismo, los azules crepúsculos que fueron las banderas líricas de los poetas del novecientos. Toda esa vasta jaula absurda donde los ritualistas quieren aprisionar al pájaro maravilloso de la belleza. Todo, hasta arquitectar cada uno de nosotros su creación subjetiva.

Por lo arriba expuesto habrá visto el lector que la orientación ultraísta no es, no puede ser nunca patrimonio—como se ha querido suponer—de un sector afanoso de arbitrariedades que encubran malamente su estulticia. Los ultraístas han existido siempre: son los que, adelantándose a su era, han aportado al mundo aspectos y expresiones nuevas. A ellos debemos la existencia de la evolución, que es la vitalidad de las cosas. Sin ellos seguiríamos girando en torno a una luz única, como las falenas. El Greco, con respecto a sus demás coetáneos, resultó también altruista, y así tantos otros. Nuestro credo audaz y consciente es *no tener credo*. Es decir, desechamos las recetas y corsés absurdamente acatados por los espíritus exotéricos. *La creación por la creación*, puede ser nuestro lema. La poesía ultraísta tiene tanta cadencia y musicalidad como la secular. Posee igual ternura. Tiene tanta visualidad, y tiene más una de sus más esenciales innovaciones. La sensibilidad, la sentimentalidad son eternamente las mismas. No pretendemos rectificar el alma, ni siquiera la naturaleza. Lo que renovamos son los medios de expresión.

Nuestra ideología iconoclasta, la que dispone a los fillsteos en nuestro contra, es precisamente la que nos enaltece. *Toda gran afirmación necesita una gran negación*, como dijo, o se olvidó de decir, el compañero Nietzsche... Nuestros poemas tienen la textura escueta y decisiva de los marconigramas.

Para esta obra de superación adicionamos nuestro esfuerzo al que realizan las revistas ultraístas *Grecia, Cervantes, Reflector y Ultra*.

JACOBO SUREDA.—FORTUNIO BONANOVA.—
JUAN ALOMAR.—JORGE LUIS BORGES.

POEMA

Siempre arriba
se juntan en parejas
las líneas paralelas
que siguen taladrando lo infinito
Mis pasos van cargando recuerdos
Y manos tétricas
señalan las callejas ignotas
en demasiadas direcciones

JACOBO SUREDA.

5

Fotografies de la família de Josep Casanovas Duran

Presentam una sèrie de fotografies de Gènova, concretament de la família Casanovas, que vivia al carrer de la Bonanova. Just al costat hi vivia la família de Francesc Alcover, president de la Companyia de Tramvies Elèctrics Interurbans de Palma.

Molt prop hi havia la casa de la senyora Anaïs i, al fons del seu jardí, en una caseta, hi vivia un fill de l'Arxiduc de nom Gino. Aquest estava casat amb una dona anglesa de nom Evelyn.

Al pis de dalt de la casa de la senyora Anaïs, la qual cantava i feia moltes festes, hi vivia una família de Puerto Rico, els Pedrero.

Una altra casa dels voltants era la del senyor Baldomero Laportilla, que tenia tres fills.

[Informació i fotografies de Gabriel Mir Casanovas
i Maria Teresa Casanovas Castañer].

José Casanovas Duran

Amparo Casanovas Castañer, qui va ser esposa del Dr. Rómulo Hevia Moll.

José Casanovas Sancho amb la seva filla Pilar i la cuinera de la casa, de nom Catalina.

José Casanovas Sancho va ser militar de carrera, com el seu fill. A la casa del carrer de la Bonanova.

José Ma^a, Juana, Toñi i Pilar Casanovas Castañer, amb el seu padrí a Gènova.

Gènova a *Nuestra Palabra*

Per acabar aquest recull documental sobre Gènova, presentam una sèrie de vuit articles publicats a la revista comunista *Nuestra Palabra*. Serveixen de contrapunt als articles d'Antoni Mulet, que mostren una Gènova gairebé idíl·lica i conservadora. En canvi, aquests vuit articles ens en mostren una altra, una visió des del punt de vista dels republicans en general.

No cal dir que aquests articles són només una petita mostra i que buidant les hemeroteques es trobarien altres referències; pensam en revistes com la socialista *El Obrero Balear* o la popular i republicana *Foch y Fum*, entre d'altres. A més, demostren que la tradició esquerrana de Gènova venia d'enfora, ja que quan s'edità el precedent de *Nuestra Palabra*, *El Comunista Balear* entre el 1921 i el 1922, Gènova era un dels llocs on es distribuïa.

Nuestra Palabra / Nostra Paraula

Publicació d'ideologia comunista editada a Palma des de 1931, La periodicitat ha variat al llarg de la seva història. El títol ha aparegut, segons les èpoques, en castellà o en català. Entre gener i maig de 1931, aparegué com a periòdic obrer i en fou director Ateu Martí. Entre maig de 1931 i febrer de 1932, fou l'òrgan de l'**Agrupació Comunista Palmesana** i del **Comitè Provincial de Balears** del Partit Comunista d'Espanya -PCE-. Reaparegué el febrer de 1934, com a òrgan del **Comitè de la Federació Balear** del PCE i portaveu dels sindicats partidaris de la unitat sindical. Suspès arran dels fers d'octubre de 1934, s'edità de nou entre maig de 1935 i juliol de 1936, en què desaparegué a causa de l'aixecament militar contra la **II República**. De novembre de 1936 a gener de 1939, s'edità a Maó com a òrgan del comitè provincial del PCE i en fou director Heriberto Quiñones González (1936-37). Durant la dictadura franquista, aparegué com a full clandestí de manera intermitent, almenys des de 1946 [...] DG

Gran Enciclopèdia de Mallorca, vol. 11 pàg. 379. Vegeu també: NADAL, Antoni (1991). «Notes sobre *Nuestra Palabra* (1931-1936)». A: *Randa*, p. 5-17.

Por Génova.**CUENTOS DESBARATATS**

Un sort sentí en Figuera estant dalt es Puig Majó y un cego ve es pastó que duya a n'es garrot cent auveyas y un xot que ballaven es boleros y totas duyan penderos y unas bonas castañetas unas cuantas jovenetas que anaren a comprá un ou sa toparen amb un bou y hey hagné corregudetas después de havé pres es sol no sabent ahont posarsé lograren colocarsé totas devall una col.

Un ropit y una milana en cria es varen posá de sa cria resultá que sortí una tarambana de aquellas de marca am que casi es morí de fam per paresa de menjá y cuant es volgné casá cap atlota no el volía mes que una papanovia que per xamba va dí sí y l'engataren de ví fet d'es fetje d'un voltó que dí va du un arisó que venía de du Vf.

B. B.

Un exemple d'article enviat des de Gènova, publicat a la revista *Foch y Fum* l'1 de juliol de 1933.

[1]

Génova
Caciquismo en acción

Obreros: trabajadores explotados de Génova, a vosotros os dedico estas míseras líneas, para haceros recordar los tiempos pasados, en tiempo de elecciones, como se obraba en este caserío todo de manos callosas, digo esto, porque después de haber transcurrido siete años de Dictadura y ser echados a fuera del Consistorio todos los señores Concejales que había en el año 1923 no sin que ellos ladrasen por sus (migajas) que pudiesen obtener, después, fueron repuestos en parte por el Gobierno Berenguer y aceptaron sin pedir responsabilidades por su destitución, a los de la Dictadura siendo el caso de que fueron echados por malos administradores, (quien tenía que echarlos hubiera de haber sido el pueblo que es el pagano y el que lleva el peso de toda su administración) así es que vuelven los mismos perros con los mismos collares.

Pues sí resulta que se aproximan a nuevas elecciones y los (hombres) que no se habían ni siquiera acordado de los trabajadores en el transcurso de la Dictadura, ahora los ven reaparecer por acá y por allá mendigando los votos a cambio de unas copas, *su instinto*, sí, compañeros, explotados, víctimas de los patronos, burgueses y comerciantes, aquí los tenéis otra vez prometiéndolo ser buenos *chicos* y servidores del pueblo, no los creáis que son unos falsos, hipócritas y servidores de los intereses creados o particulares y de nuestros enemigos.

Recordad compañeros cuando el caso del solar de la Casa del Pueblo pedido al Ayuntamiento, sitio en donde nos teníamos que reunir los trabajadores explotados para defendernos de la tiranía patronal, allí votaron mauristas, conservadores y otros en contra de la donación del solar por parte del Ayuntamiento, los mismos concejales que votaron en contra vuelven otra vez a pedir votos a cambio de alcohol.

Os recomiendo trabajadores de verdad, que lo sois, y también mayores de edad un consejo.

Cuando vengan estos reptiles a pedir el voto tendríais que contestarles con una clavija (camélla), es lo único que se merecen.

Camaradas, lectores de todos los pueblos es preciso que obremos en consecuencia cuando vengan las elecciones, hay que desenmascarar a los farsantes y llevarlos a la picota para bien de nuestra clase como explotados no hay más que unirnos todos por vínculos de solidaridad.

Salud y unidad de todos los explotados a través de las fronteras.

Thonanás Bekooski

Nuestra Palabra, núm. 5 (març 1931)

[2]

Génova
Caciquismo en acción

Con este título se publicó en este mismo periódico «Nuestra Palabra» correspondiente al número 5 y firmado por un tal *Bekooski*.

Un saludo para dicho anónimo por su valiente campaña en contra del caciquismo que se ejerce en éste caserío. Hay también que emprenderse una campaña contra los caciques que hay; y también emplearé el anónimo porque el mismo caso es que si fuese su nombre propio, siempre que se base en la verdad y enseñe al pueblo trabajar que es nuestra misión.

Pues dase el caso que se había dado fecha para las elecciones y los esbirros caciquiles se tomaron la molestia de dar vueltas por los cafés y convidar a los que había dentro, mejor dicho, mendigando votos a cambio de alcohol como dice *Bekooski*, pero en vista del fracaso de Berenguer que no pudo celebrar elecciones tuvieron que suspenderlas (aquí fue Troya) ya empiezan a no aparecer por cafés olvidándose de las elecciones; pero más tarde viene Aznar a formar gobierno y dice que en breve plazo se celebrarán y vuelven otra vez a reaparecer en escena *mendigando* votos.

Ahora pregunto a los obreros de Génova. ¿Que pensáis con estos tráfugas, si no vienen se van, vuelven aquí tantos sandage?

¿No veis compañeros trabajadores que hacen befa de vosotros? ¿No veis que ellos mismos se ríen de vosotros cuando aceptáis unas copas? ¿No sabéis que ellos dicen en el mismo café que hay hombres que se venden por 5 duros y otros por copas o porque les arreglen la calle en donde viven? ¿No les habéis oído decir, lo han dicho y lo dicen (yo lo he oído) que su corazón es una caja que guarda los secretos (como algunas mujeres embusteras). Y ahora una pregunta a estos *tíos* que dicen que el pueblo les debe favores; podrá haber pero no tantos como dicen yo no tengo que agradecerles.

Esto va dirigido a los Sres. Morey y Llabrés, conste que no va dirigido al S. Rey (tampoco tengo que agradecerle nada) pero el que se mete a redentor a veces es crucificado y si el S. Rey y Llabrés han hecho favores que se los pidan a ellos mismos y no a todo el pueblo; no hay que emplear esta plataforma para triunfar porque en todo caso son ellos que tendrían que agradecerlos al pueblo porque si el S. Rey ha trabajado en su gabinete habrá cobrado algo y los Moreys si no hubiesen tenido explotados a su mando no tendrían las propiedades que tienen hoy, y Llabrés si no fuese por los votos del pueblo no sería concejal como lo es, hace algunos años que se sienta en los escaños sin decir esta boca es mía, sólo trabaja en pro de su partido digo mal de la *partida* de fracasados de España. Este sí que tiene que agradecer al

pueblo porque si no hubiese sido por él, no sería concejal; también, lo debe ser por las *migajas* que pueda roer, pues nada más que es conservador, porque su señor lo es, él lo dice, y si su señor fuese Legionario de Albiñana también lo sería, es decir, siempre es un *bufón*.

Por hoy basta, tan solo ruego al camarada *Bekooski* que siga su campaña contra las inmoralidades que se cometen en este pueblo, los *bufones* has que echarlos a la picota; siempre le ayudaré.

Ya que te firmas *Bekooski* que es ruso yo me firmaré también en ruso.

NOSKI

Nuestra Palabra, núm. 6 (març 1931)

[3]

De Génova Panorama político caciquil

Estamos en período de elecciones municipales (si llegan), y se presentan a la comiloma todos los partidos políticos, excepto el partido obrero, el netamente obrero, el verdadero partido de masas.

Pues bien; da el caso ya de que los partidos turnantes (mejor dicho, fracasados) se presentan más enfurecidos que nunca. Prueba de eso es que los regionalistas de Cambó y Ventosa (el del célebre empréstito a la casa Morgan); centristas y mauristas, es decir *automovilistas*, porque el automóvil está en todas partes, según el que lo manda.

Pues bien: el caso es que en este caserío ha habido una reunión particular con censo en mano, repartiéndose los votos, es decir: Este trabaja con el maestro Fulano; de éste me encargaré yo; de aquél otro, el maestro Sutano; de éste se interesa otro...

¿Creéis que es para auxiliar? No, compañeros, no, no lo es, no; pues, ¿sabéis para qué es? Nada más que para exigirle el voto, o de lo contrario será excluido del trabajo.

Estos tíos que, cuando llega el momento de que haga alguna petición de aumento de salario, los que os buscan en todas partes para que seáis presa de su furor (que todo lo es), no se acuerdan de que pasáis hambre; y si viene el caso de no ceder a

vuestras necesidades y os veis en el deber de hombres conscientes de declarar una huelga después estos mismos dicen que los obreros hacen coacción a los esquirols, y lo es por una causa justa.

Ahora pregunto yo: ¿El pedir el voto a un obrero no es coaccionar?

Yo digo que sí, mil veces más que en caso de una huelga; porque con ésta se defiende el pan de las familias obreras, y con el voto es asesinar el pensamiento libre que tiene el hombre.

Compañeros: el día 12 habrá las elecciones si se *hacen*. Este día hay que demostrar ser hombres conscientes, hombres honrados con callos en las manos. ¡Despreciad el que intente asesinar vuestro pensamiento, único patrimonio que podemos ejercer libre de bagatelas y de estupideces que tienen otros que os piden el voto.

Si acaso te ves coaccionado por algún estúpido y no puedes decirle que no, espera otra ocasión más oportuna. En todo el día 12 habrá; pero desprécialo, votándole en contra, es decir: obrando sólo por tu cerebro y convicción.

Sabemos que los *automovilistas*, liberales de Verga y conservadores de lo suyo y de lo de los otros, han ofrecido algo de lo que no es suyo y que sólo corresponde a la administración del Municipio, cosa que lo hacen por asuntos caciquiles.

Por hoy basta.

Tenemos la cartera grande y habría para rato.

EL-ZEMOS

Nuestra Palabra (abril 1931)

[4]

Génova

Salimos al paso a unas manifestaciones circuladas en este pueblo, pueblo la gran mayoría, desconocedores de los problemas políticos-económicos-sociales, principalmente aquellos que afectan a la clase explotada.

El caso es que desde que se dio el último mitin comunista se ha levantado una polvareda en contra de éstos, principalmente contra los compañeros que hemos tenido la clarividencia y valor de declararnos rebeldes delante de las injusticias de que somos víctimas los que todo lo producimos y nada poseemos.

Por eso es que salimos al encuentro de estos ruines; conscientes e inconscientes para debatir algunas de sus afirmaciones tan propaladas por este caserío.

Es completamente falso que se coman los niños en Rusia y la procedencia de esto solo viene de los curas hipócritas y de los capitalistas que viven a costa de nuestra ignorancia.

—¿Que roban los niños a las madres?

Lo que hay de verdad sobre los niños y las madres es que cuando la mujer está en cinta, dos meses antes y dos después del parto, cobra los salarios íntegros —cosa que no se hace en ningún estado capitalista— a más cuando la mujer va a trabajar en el taller, fábrica u otra parte, hay casas especiales para que las madres puedan depositar sus hijos y amamantarlos cuando quieran. En estas casas especiales hay mujeres que cuidan de estos seres queridos lo mismo que las madres porque desean que sean robustos para el mañana; lo cierto es que en estos establecimientos no hay beatas ni monjas y por esto es que esta gente desacredita a la revolución Rusa.

—¿Qué hay una señora beata tiene correspondencia con Rusia y afirma estas atrocidades y muchas más?

Lo que no dice esta beata es que a Rusia la tuvieron bloqueada para que muriesen de hambre los obreros, los cuales no querían entregarse otra vez al tirano Emperador, para que fuesen asesinados o deportados a Siberia.

Tampoco dice esta beata que para implantarse en España el catolicismo, costó miles de víctimas, muchísimas de ellas quemadas vivas.

—¿Qué los comunistas son incendiarios?

Esto también es completamente falso porque saben muy bien que la destrucción de edificios no resuelve el problema de la humanidad que sufre las consecuencias de las tiranías capitalistas y de la clericala, los comunistas no aceptan la destrucción de estos edificios porque saben muy bien que el día de mañana tendrán que ser útiles para las necesidades de los pueblos y no por negocios religiosos.

Se dice también que los comunistas queríamos prender fuego en esta iglesia y que por eso vino la Guardia Civil a prestar servicios, según nos han dicho. (Pueden dormir tranquilos los temerosos.)

Protestamos enérgicamente de esta infamia y declaramos canalla al que se lo ha inventado.

NOSKI

Génova 7-6-31

Nuestra Palabra (juny 1931)

[5]

Desde Génova

Importante asamblea general del Bloque Popular

Orientado por la célula Comunista de La Vileta el pueblo de Génova organizó una asamblea general que tuvo lugar el domingo pp. 8 del corriente mes.

Numerosísima la asistencia, puesto que en un pueblo de mil y pico de habitantes, asistieron más de 300 personas a la plaza pública y en pie aguantando horas.

A la misma hora, tres de la tarde, acostumbra el cura del pueblo celebrar sermones en la iglesia todos los domingos y, esta vez tuvo que suspender el acto religioso por falta de asistencia.

¡Buena lección!

Presidía el acto un vecino de la localidad –el futuro Concejal Popular– Manuel Martínez. El informante era nuestro camarada Galiana, que expuso en pocas palabras, de una manera maravillosa la situación actual y la necesidad de que continúe funcionando el Bloque Popular y que éste con ritmo acelerado cumpla el programa del B.P. y toda la voluntad del pueblo español.

Su magnífico informe concreto fue coronado al terminar, con la aprobación y aplausos de los asistentes. Sin embargo, discutió la asamblea general del pueblo y tomó algunas decisiones que es imposible detallar por no extendernos demasiado. También fueron aprobadas unánimemente y por aclamación las resoluciones que a continuación siguen:

RESOLUCIÓN primera: –1.º Consideramos que para cumplir el programa del Bloque Popular imprescindible que éste continúe, por ello nos constituimos en Bloque Popular de Génova. –2.º Para que las masas que votaron el B.P. y, los que no habiéndolo votado por coacción o engaño de las derechas vaticanistas, vieran alguna diferencia, urge que el Bloque Popular en toda España, con ritmo acelerado, cumpla sus compromisos, particularmente en Baleares, entendemos:

a) Colocar, inmediatamente, a los obreros represaliados y parados. Obligar a la Patronal a que cumpla estrictamente las bases.

b) Resolver el problema del campo, dando satisfacción a los obreros agrícolas gañanes, arrendatarios, subarrendatarios, campesinos pobres y medios.

c) El Crédito Balear no se resuelva con Jueces, sino en una asamblea general de acreedores, elegir un Comité democráticamente, el cual con ayuda activa de todo el pueblo de Baleares expropiar todos los bienes de los atracadores y cómplices del Crédito Balear y Banco Agrario de Lluchmayor, repartiendo dichos bienes embarcados entre los acreedores pobres.

d) Obligar a las compañías ferroviaria y tranviaria a que paguen a sus obreros los sueldos que adeudan y después puntualmente como corresponde.

e) Suspender la publicación de «El Luchador», «Bon Mot» y otras publicaciones reaccionarias y antirepublicanas.

3.º Lo que a nuestro pueblo se refiere y de acuerdo con los demás que formamos el noveno distrito, presentamos un proyecto de obras públicas al Ayuntamiento de Palma y a la Diputación Provincial de Baleares, con cuyas obras tan necesarias e imprescindibles conseguiremos:

- a) Mejorar e higienizar el distrito noveno.
- b) Disminuir el paro.

RESOLUCIÓN segunda: –1.º Por los pucherazos, coacciones y compra descarada de votos se deben anular las elecciones en Baleares. Por ello el nuevo parlamento, por dignidad, tiene obligación de anular las elecciones de Baleares como primer acto de justicia. 2.º Anulada la elección, que se convoque nuevamente, a elecciones para elegir los diputados que el pueblo desea.

RESOLUCIÓN tercera:– El Bloque Popular de Baleares cometió una falta grave al no acatar la voluntad expresa del pueblo de Baleares, incluyendo en la candidatura a un comunista. Otra falta es no haber comenzado una campaña por toda la provincia para anular las elecciones pasadas del archipiélago, campaña, en caso de realizarse, hubiera dado por resultado la anulación.

Después de aprobadas las resoluciones que anteceden, eligióse el Comité del Bloque Popular de Génova compuesto por: Manuel Martínez, Juan Cunill, Antonio Alemany, Rafael Espases, Rafael Lladó. Bartolomé Cañellas y Miguel Lladó.

Por lo expuesto se puede observar que tanto el Bloque Popular como su comité están constituidos al margen de los partidos.

Seguramente que el Comité en su primera reunión, fijará las horas de oficina a fin de que todos los vecinos pueden, diariamente, consultar y exponer las quejas al Comité. Podrán observar los lectores que mencionamos un plan de obras y omitimos de exponerlo. La razón es, además, de no hacernos demasiado extensos, esperar a que los demás pueblos y suburbios del noveno distrito aprueban sus proyectos parciales, de los cuales compondremos un proyecto general cuyo proyecto presentaremos al Ayuntamiento de Palma en nombre de todo el Distrito noveno, acompañado de una manifestación pública.

Un vecino

Marzo 8 de 1936

Nota: En el resto del Distrito donde próximamente se celebrarán asambleas generales, se elegirán Bloques Populares en cada barriada, de los cuales y por representación directa se formará el Bloque Popular del Distrito noveno.

Nuestra Palabra (12 març 1936)

[6]

Génova

La comisión organizadora de los actos electorales que fue nombrada a raíz de una asamblea celebrada en la Vileta hace constar su más viva simpatía a los electores y electoras que el día 16 de Febrero dio el primer golpe mortal al caciquismo y sus lacayos de este caserío que siempre había estado supeditado a los negreros, beatos, beatas y mosquitos.

Camaradas de Génova; vosotros habéis dado el empuje a este golpe mortal para no levantarse más, habéis asistido a tres mítines de Frente Popular Antifascista y en el os habéis forjados en la lucha contra lo que querían instaurar en España un régimen de hacha y patíbulo.

También hemos asistido a otro mitin de cavernícolas (pero unos minutos) por que cuando empezaba a hablar solo pedían, decían mentiras que así fue, por esto es que nos marchamos, la nota más saliente fue que el miedo que tienen a las masas populares, porque allí había 3 policías y una pareja de asalto (esto a la vista) y decimos que solo podían decir mentiras porque calificaron a los valerosos Asturianos de *todo*, pero nosotros no podíamos decir nada porque había mucha (gente de orden) pero obra en nuestro poder «Documentos de la Revolución» que no muy tarde lo daremos a conocer a este caserío para demostrar las infamias que son capaces de cometer estas gentes ensotanasadas.

Genovesas ahora a trabajar para formar un centro adverso en el cual todos haremos un bloque para no dejar levantar a los que con mentiras os querían llevar al patíbulo o al campo de concentración.

Compañeras y Compañeros Viva el Bloque Popular Antifascista.

La Comisión

Génova 23-2-1936

Nuestra Palabra (27 març 1936)

[7]

De Génova

Habiéndose constituido en Génova una sociedad con el título de «Centro Cultural Obrero Genovés» ponemos en conocimiento de los camaradas que quieran asistir a la inauguración del local social en la Plaza 16 Febrero con el orden siguiente:

Domingo día 21 a las 4 de la tarde descubrimiento de la plaza y estreno de la farola de la misma asistiendo las autoridades municipales junto con la banda municipal.

Terminada esta función se dará comienzo al descubrimiento del rótulo del Centro y despliegue de las dos banderas Nacional y Provincial y a continuación se dará un «vino de honor», terminado esto se dará comienzo a una gran verbena amenizada por la orquestina TOSAM de Génova. Dicho acto será gratuito.

Habrà un sorteo de un reloj para caballero, y unos pendientes para señora.

Habrà bandeja.

Los tiquets del «vino de honor» se despacharán en el local social a razón de 1,20 ptas hasta el jueves a las diez de la noche.

LA DIRECTIVA

Nuestra Palabra (18 juny 1936)

[8]

Inauguración del Centro Cultural Obrero de Génova

El domingo pasado tuvo lugar con gran animación la inauguración de dicho Centro. No es necesario remarcar la importancia de este acto pues es necesario señalar que ya se preocupa lo suficiente el cura del pueblo de hacer propaganda sobre el mismo.

Sobre esto debemos señalar a las autoridades que de no poner manos en el asunto [tros censurat] pues es indignante el que tengamos que sufrir insultos y canalladas de esta gente como si estuviéramos en tiempos de Primo de Rivera o del bienio negro.

No obstante toda la propaganda en contra que hacen los fascistas y sus satélites, nuestro centro, el centro de cultura de clase para los que trabajan y sufren, saldrá victorioso de la obra.

Nuestra Palabra (25 juny 1936)

El tramvia davant la Biblioteca de Gènova

Biblioteca de Gènova
maig 2020

